

**Ευρωπαϊκές προδιαγραφές ποιότητας
στον τομέα της πρόληψης**

ΕυΠρο

Συνοπτικός οδηγός

Επιμέλεια πρωτότυπης έκδοσης:

Angelina Brotherhood & Harry R. Sumnall

Centre for Public Health, Liverpool John Moores University, UK

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

Η πρωτότυπη έκδοση στην αγγλική γλώσσα του παρόντος *Συνοπτικού Οδηγού* (European drug prevention quality standards: A quick guide) συντάχθηκε από την Angelina Brotherhood και τον Harry R. Sumnall με χρηματοδότηση από το EMCDDA στο πλαίσιο του έργου «Preparation of IPA beneficiaries for their participation in the EMCDDA» (IPA Project / 2011/280–057), το οποίο χρηματοδοτήθηκε από τον Μηχανισμό Προενταξιακής Βοήθειας (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Είναι βασισμένος σε σχετικό εγχειρίδιο που δημοσιεύθηκε από το EMCDDA το 2011.

Περιλαμβάνει μια συνοπτική περιγραφή των οκτώ σταδίων που συγκροτούν τον ‘κύκλο πρόληψης’, καθώς και ένα έντυπο με πίνακα με τις βασικές προδιαγραφές κάθε σταδίου που μπορεί να αξιοποιηθεί κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης. Απευθύνεται σε στελέχη πρόληψης και όλους όσους δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης.

Επιμέλεια πρωτότυπης έκδοσης:

Angelina Brotherhood & Harry R. Sumnall

Centre for Public Health, Liverpool John Moores University, UK

Επιμέλεια ελληνικής έκδοσης:

Ιουλία Μπάφη

ΕΚΤΕΠΝ / ΕΠΙΨΥ

Πληροφορίες:

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ, ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ &

ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ‘ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΗΣ’ (ΕΠΙΨΥ)

Σωρανού του Εφesiού 2, Τ.Κ. 115 27, Αθήνα

(ταχυδρομική διεύθυνση: Τ.Θ. 665 17, Τ.Κ. 156 01, Παπάγου)

Τηλ.: 210 6536902, 6170014

E-mail: ektep@ektep.gr

Fax: 210 6537273

URL: www.ektep.gr

**Ευρωπαϊκές προδιαγραφές ποιότητας
στον τομέα της πρόληψης**

ΕυΠρο

Συνοπτικός οδηγός

Εισαγωγή.....	5
Οι ευρωπαϊκές προδιαγραφές ποιότητας στον τομέα της πρόληψης.....	5
Ο κύκλος της πρόληψης	7
Ο Συνοπτικός Οδηγός	9
Οι ΕυΠρο και οι πίνακες εκτίμησης	12
Οδηγίες σχετικά με τον πίνακα εκτίμησης με τις ΕυΠρο	12
Οριζόντια ζητήματα	13
Στάδιο 1: Εκτίμηση αναγκών	16
Στάδιο 2: Εκτίμηση πόρων.....	19
Στάδιο 3: Διαμόρφωση της παρέμβασης	21
Στάδιο 4: Σχεδιασμός της παρέμβασης.....	26
Στάδιο 5: Διαχείριση και κινητοποίηση πόρων	30
Στάδιο 6: Υλοποίηση και παρακολούθηση.....	35
Στάδιο 7: Αξιολόγηση	39
Στάδιο 8. Διάχυση και βελτίωση	42
Σύνοψη και μελλοντικές ενέργειες.....	45

Εισαγωγή

Οι ευρωπαϊκές προδιαγραφές ποιότητας στον τομέα της πρόληψης

Οι *ευρωπαϊκές προδιαγραφές ποιότητας στον τομέα της πρόληψης* (εφεξής *ΕυΠρο*) που δημοσιεύθηκαν σε ειδική έκδοση του EMCDDA¹ (2011, εφεξής *Εγχειρίδιο ΕυΠρο*), παρέχουν το πρώτο κοινό πλαίσιο αναφοράς σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την παροχή υψηλής ποιότητας δράσεων πρόληψης. Οι *ΕυΠρο* αναδεικνύουν τις παρακάτω πτυχές όσον αφορά την ποιότητα στον τομέα της πρόληψης:

- συνάφεια των δράσεων ως προς τις ανάγκες της ομάδας-στόχος και τις (δια)κυβερνητικές πολιτικές
- τήρηση δεοντολογικών αρχών
- ενσωμάτωση και προώθηση των διαθέσιμων επιστημονικών στοιχείων
- εσωτερική συνέπεια, σκοπιμότητα και διατηρησιμότητα των δράσεων

Οι *ΕυΠρο* που περιέχονται στο *Εγχειρίδιο* αναπτύχθηκαν στη διάρκεια ενός διετούς προγράμματος, που συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης στον τομέα της Δημόσιας Υγείας (2003–2008) (αριθ. έργου 2007304). Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε από μια διεπιστημονική και πολυτομεακή συνεργασία επτά οργανισμών από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, με επικεφαλής το Κέντρο Δημόσιας Υγείας του Πανεπιστημίου του Λίβερπουλ John Moores (Centre for Public Health / Liverpool John Moores University, Ηνωμένο Βασίλειο).² Το EMCDDA στήριξε αυτή την πρωτοβουλία καθ' όλη τη διαδικασία ανάπτυξης των προδιαγραφών και χρηματοδότησε την έκδοσή τους, καθώς και τη σύνταξη του παρόντος *Συνοπτικού Οδηγού*.

Όταν ξεκίνησε το πρόγραμμα, δεν υπήρχαν σε πολλά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) προδιαγραφές ποιότητας σχετικά με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση αποτελεσματικών παρεμβάσεων πρόληψης. Ακόμη κι αυτές που υπήρχαν διέφεραν σημαντικά μεταξύ τους ως προς την ποιότητα, το περιεχόμενο και τη δυνατότητα εφαρμογής τους στην πράξη. Ταυτόχρονα, δεν υπήρχε κάποιο κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο σε θέματα ποιότητας στον τομέα της πρόληψης της χρήσης ουσιών. Ως εκ τούτου, η ποιότητα των υπηρεσιών πρόληψης συχνά επαφιόταν στη διακριτική ευχέρεια του κάθε φορέα πρόληψης ή της τοπικής αυτοδιοίκησης. Στο πλαίσιο αυτό, στόχος του προγράμματος τέθηκε η βελτίωση της ευρωπαϊκής πολιτικής

¹ Brotherhood A., Sumnall H.R. & the Prevention Standards Partnership (2011). *European Drug Prevention Quality Standards: A Manual for prevention Professionals. EMCDDA Manuals No7*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

² Συντονιστής του προγράμματος ήταν το Centre for Public Health / Liverpool John Moores University (Ηνωμένο Βασίλειο). Οι συμμετέχοντες οργανισμοί στην Α' φάση του προγράμματος ήταν: ASL di Milano (Ιταλία), Consejería de Sanidad – Servicio Gallego de Salud (Xunta de Galicia) (CS–SERGAS) (Ισπανία), ASL Savonese (ASL2) (Ιταλία), Institute for Social Policy and Labour – National Institute for Drug Prevention (SZMI-NDI) (Ουγγαρία), National Anti-Drug Agency (NAA) (Ρουμανία), and National Bureau for Drug Prevention (NBPD) (Πολωνία), και στη Β' φάση του προγράμματος ήταν: Institut Suchtprävention, pro mente Oberösterreich (Αυστρία), Charles University Prague (CUNI) (Τσεχική Δημοκρατία), Observatoire français des drogues et des toxicomanies (OFDT) (Γαλλία), Eötvös Loránd University (Ουγγαρία), ASL di Milano (Ιταλία), ASL Savonese (ASL2) (Ιταλία), Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej (MCPS) (Πολωνία) και το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας (ΕΠΙΨΥ) (Ελλάδα).

και πρακτικής στον τομέα της πρόληψης, μέσα από την ανάπτυξη ενός κοινού πλαισίου αναφοράς για τις δράσεις πρόληψης.

Για την ανάπτυξη των προδιαγραφών, έγινε αντιπαραβολή και ανασκόπηση των διαθέσιμων ευρωπαϊκών και διεθνών προδιαγραφών στον τομέα της πρόληψης. Έγινε διάκριση ανάμεσα στις κατευθυντήριες οδηγίες που αφορούσαν το περιεχόμενο των παρεμβάσεων πρόληψης (το «τι») και τις προδιαγραφές που αφορούσαν τις τυπικές / δομικές πτυχές των παρεμβάσεων πρόληψης (το «πως»). Οι *ΕυΠρο* επικεντρώνονται σε θέματα σχετικά με το «πως» γίνεται η πρόληψη.³ Για την ανάπτυξή τους έγινε μέσω ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου μια σύνθεση προδιαγραφών που συγκεντρώθηκαν από 19 σχετικά κείμενα, τα οποία πληρούσαν συγκεκριμένα κριτήρια επιλογής. Η σύνθεση αυτή αποτέλεσε το πρώτο προσχέδιο. Στο επόμενο στάδιο, έγινε αποτίμηση της συνάφειας, της χρησιμότητας και της σκοπιμότητας αυτών των προδιαγραφών μέσα από διαδικτυακές έρευνες και ομάδες εστίασης σε 6 ευρωπαϊκές χώρες. Περισσότεροι από 400 εκπρόσωποι διαφόρων επαγγελματικών ομάδων υπέβαλαν σχόλια και παρατηρήσεις σχετικά με το περιεχόμενο των προδιαγραφών και επισήμαναν τα εμπόδια για την εφαρμογή τους. Βάσει αυτών των διαβουλεύσεων, οι προδιαγραφές αναθεωρήθηκαν και συντάχθηκε το έντυπο με πίνακα με τις βασικές προδιαγραφές κάθε σταδίου που μπορεί να αξιοποιηθεί κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων πρόληψης και παρουσιάζεται στον παρόντα *Οδηγό*. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ανάπτυξη των *ΕυΠρο*, μπορείτε να ανατρέξετε στο *Εγχειρίδιο*.

Επιπλέον, στο πλαίσιο ενός άλλου ευρωπαϊκού προγράμματος (πρόγραμμα EQUUS⁴) για την ανάπτυξη ελάχιστων προδιαγραφών ποιότητας στον τομέα της μείωσης της ζήτησης (πρόληψη, θεραπεία, μείωσης της βλάβης, επανένταξη), οι *ΕυΠρο* προσαρμόστηκαν και αποτέλεσαν τις προδιαγραφές ποιότητας για το σκέλος της πρόληψης.

Η ύπαρξη ενός συμπεφωνημένου πλαισίου που μπορεί να προσαρμόζεται στις κατά τόπους συνθήκες αναμένεται να αποτελέσει κίνητρο προκειμένου τα κράτη μέλη της ΕΕ να αναπτύξουν προδιαγραφές ποιότητας εκεί όπου δεν υπήρχαν (ή να αναθεωρήσουν και να επικαιροποιήσουν τις υπάρχουσες προδιαγραφές) και να καθιερώσουν την εφαρμογή τους. Η υιοθέτηση των *ΕυΠρο* θα αναβαθμίσει τις παρεμβάσεις πρόληψης, θα βελτιώσει την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης χρηματοδότησης και θα μειώσει την πιθανότητα υλοποίησης παρεμβάσεων με ανύπαρκτες ή ιατρογενείς (αρνητικές, δηλαδή) επιδράσεις. Οι *ΕυΠρο* θα βοηθήσουν τα στελέχη πρόληψης να αναπτύξουν και να προωθήσουν βέλτιστες πρακτικές και θα τους επιτρέψουν να επιτύχουν συγκεκριμένους στόχους των τοπικών, περιφερειακών, εθνικών και διεθνών στρατηγικών και πολιτικών για τα ναρκωτικά.

³ Κατευθυντήριες οδηγίες που αφορούν το περιεχόμενο των παρεμβάσεων πρόληψης (το «τι») έχουν δημοσιευθεί από το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και την Εγκληματικότητα (UNODC) (βλ. *International Standards on Drug Use Prevention*, διαθέσιμα: <http://www.unodc.org/unodc/en/prevention/prevention-standards.html>)

⁴ Συντονιστής του προγράμματος EQUUS ήταν το Research Institute for Public Health and Addiction του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης

Ο κύκλος της πρόληψης

Οι *ΕυΠρο* έχουν ομαδοποιηθεί σε έναν κύκλο έργου, τον ‘κύκλο της πρόληψης’. Ο κύκλος της πρόληψης διαπιστώθηκε ότι αποτελεί τον καλύτερο τρόπο διάρθρωσης των *ΕυΠρο*, με βάση την ανασκόπηση των υφιστάμενων προδιαγραφών και τις διαβουλεύσεις με επαγγελματίες του χώρου της πρόληψης.

Ο κύκλος της πρόληψης περιέχει οκτώ ‘στάδια’: εκτίμηση αναγκών, εκτίμηση πόρων, διαμόρφωση της παρέμβασης, σχεδιασμός της παρέμβασης, διαχείριση και κινητοποίηση πόρων, υλοποίηση και παρακολούθηση, αξιολόγηση και, τέλος, διάχυση και βελτίωση. Πέραν αυτών, περιλαμβάνονται και τέσσερα ‘οριζόντια ζητήματα’ στο κέντρο του κύκλου, τα οποία αναδεικνύουν κάποια θέματα που αφορούν κάθε στάδιο: βιωσιμότητα και χρηματοδότηση, επικοινωνία και συμμετοχή εμπλεκόμενων φορέων και προσώπων, ανάπτυξη του προσωπικού, και ηθική και δεοντολογία (βλ. Σχήμα 1).

Σχήμα 1: Ο ‘κύκλος της πρόληψης’

Ο κύκλος παρέχει ένα υπόδειγμα το οποίο μπορούν να υιοθετήσουν τα στελέχη πρόληψης κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση παρεμβάσεων. Αποτελεί, όμως, και ένα απλουστευμένο πρότυπο της δουλειάς που γίνεται στην πρόληψη, το οποίο τα στελέχη πρόληψης θα πρέπει να προσαρμόζουν προσεκτικά στις ιδιαίτερες συνθήκες στις οποίες εργάζονται. Εάν, για παράδειγμα, μια παρέμβαση βρίσκεται ήδη στο στάδιο της υλοποίησης, τα μεταγενέστερα στάδια του κύκλου παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τα προγενέστερα στάδια που αφορούν τον σχεδιασμό.

Κάθε στάδιο περιλαμβάνει διάφορους ‘άξονες’, στους οποίους περιγράφονται οι ενέργειες που πρέπει να γίνονται. Συνολικά υπάρχουν 31 άξονες (βλ. Πίνακα 1). Κάθε άξονας

περιλαμβάνει ‘βασικές’ και ‘εξειδικευμένες’ προδιαγραφές⁵ προκειμένου να λαμβάνεται υπόψη η ποικιλομορφία στην πρόληψη και οι δυνατότητες κάθε φορέα. Επίσης, στην αρχή κάθε άξονα περιλαμβάνεται μια σύντομη εισαγωγή, όπου αναφέρονται οι λόγοι για τους οποίους συμπεριλήφθηκε στις *ΕυΠρο*, ενώ αναλύονται τα ζητήματα που θα πρέπει να συνεκτιμώνται. Η αρίθμηση που περιλαμβάνεται σε κάθε άξονα δεν παραπέμπει κατ’ ανάγκη σε σειρά προτεραιότητας ή σε χρονολογική σειρά.

Πίνακας 1: Τα οκτώ στάδια και οι άξονες των ΕυΠρο

Οριζόντια ζητήματα

- A: Βιωσιμότητα και χρηματοδότηση
- B: Επικοινωνία και συμμετοχή εμπλεκόμενων φορέων και προσώπων
- Γ: Ανάπτυξη προσωπικού
- Δ: Ηθική και δεοντολογία

1 Εκτίμηση αναγκών

- 1.1 Γνώση της πολιτικής και της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά
- 1.2 Εκτίμηση της χρήσης ουσιών και των αναγκών της κοινότητας
- 1.3 Περιγραφή των αναγκών – Αιτιολόγηση της παρέμβασης
- 1.4 Κατανόηση της ομάδας-στόχος

2 Εκτίμηση πόρων

- 2.1 Εκτίμηση των πόρων της ομάδας-στόχος και της κοινότητας
- 2.2 Εκτίμηση ιδίων πόρων

3 Διαμόρφωση της παρέμβασης

- 3.1 Καθορισμός της ομάδας-στόχος
- 3.2 Αξιοποίηση θεωρητικού μοντέλου
- 3.3 Καθορισμός σκοπών, γενικών και ειδικών στόχων
- 3.4 Καθορισμός του πλαισίου υλοποίησης
- 3.5 Παραπομπές σε στοιχεία που τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητα
- 3.6 Καθορισμός χρονοδιαγράμματος

4 Σχεδιασμός της παρέμβασης

- 4.1 Σχεδιασμός με στόχο την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα
- 4.2 Εάν έχετε επιλέξει την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού υλικού/προγράμματος
- 4.3 Προσαρμογή της παρέμβασης στην ομάδα-στόχος
- 4.4 Σχεδιασμός αξιολόγησης

5 Διαχείριση και κινητοποίηση των πόρων

- 5.1 Προγραμματισμός – το πλάνο του έργου
- 5.2 Σχεδιασμός των οικονομικών απαιτήσεων
- 5.3 Συγκρότηση της ομάδας
- 5.4 Προσέγγιση και συμμετοχή της ομάδας-στόχος
- 5.5 Προετοιμασία του υλικού της παρέμβασης
- 5.6 Περιγραφή της παρέμβασης

6 Υλοποίηση και παρακολούθηση

- 6.1 Πιλοτική εφαρμογή
- 6.2 Υλοποίηση της παρέμβασης
- 6.3 Παρακολούθηση της υλοποίησης
- 6.4 Αναπροσαρμογή της υλοποίησης

7 Αξιολόγηση

- 7.1 Αξιολόγηση του αποτελέσματος
- 7.2 Αξιολόγηση της διαδικασίας

8 Διάχυση και βελτίωση

- 8.1 Καθορίζοντας τη βιωσιμότητα
- 8.2 Διάχυση
- 8.3 Τελική έκθεση

⁵ Στον παρόντα Οδηγό παρουσιάζονται μόνο οι βασικές προδιαγραφές. Για το σύνολο των προδιαγραφών, μπορείτε να ανατρέξετε στο *Εγχειρίδιο ΕυΠρο*.

Ο Συνοπτικός Οδηγός

Ο παρών Οδηγός αποτελεί περίληψη του *Εγχειριδίου ΕυΠρο*. Στο *Εγχειρίδιο*, οι προδιαγραφές γίνονται αντιληπτές ως κριτήρια αναφοράς που βοηθούν στην εκτίμηση του κατά πόσον μια παρέμβαση, ένας φορέας κτλ. είναι υψηλής ποιότητας. Το *Εγχειρίδιο* παροτρύνει τα στελέχη πρόληψης και όλους όσους ασχολούνται με την πρόληψη να αναλογιστούν πως σχετίζονται οι δράσεις που υλοποιούν με τις *ΕυΠρο* και πως θα μπορούσαν να βελτιωθούν μέσα από την εφαρμογή των *ΕυΠρο*, ώστε να έχουν (ακόμη) καλύτερα και διαρκέστερα αποτελέσματα.

Το *Εγχειρίδιο* παρέχει αναλυτικές οδηγίες για τους τρόπους με τους οποίους πρέπει ή δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται οι *ΕυΠρο*. Συνοπτικά, οι επαγγελματίες και όλοι όσοι ασχολούνται με την πρόληψη θα ωφεληθούν στο μέγιστο βαθμό από τις *ΕυΠρο* εάν το χρησιμοποιούν:

- για ενημέρωση, εκπαίδευση και καθοδήγηση (π.χ. πανεπιστημιακά μαθήματα, εποπτεία)
- για αναστοχασμό ή συζήτηση σε ομάδες (π.χ. στελέχη που βρίσκονται σε άμεση επαφή με τον πληθυσμό-στόχος, υπεύθυνοι υπηρεσιών που ασχολούνται με τον σχεδιασμό στρατηγικών και παρεμβάσεων στον τομέα της πρόληψης)
- ως κατάλογο ελέγχου κατά την ανάπτυξη ή την αξιολόγηση ενός φορέα (π.χ. υπεύθυνοι υπηρεσιών που ασχολούνται με τον σχεδιασμό στρατηγικών και παρεμβάσεων στον τομέα της πρόληψης)
- για την ανάπτυξη ή την επικαιροποίηση κριτηρίων και προδιαγραφών ποιότητας (π.χ. αρμόδιοι για τη χάραξη πολιτικής, φορείς που είναι υπεύθυνοι για τη χρηματοδότηση στον τομέα της πρόληψης)
- για εκτίμηση των αναγκών στον τομέα της πρόληψης (π.χ. εντοπισμό αναγκών σε επίπεδο επαγγελματικής ανάπτυξης στελεχών).

Οι *ΕυΠρο* προορίζονται για ένα ευρύ φάσμα δράσεων πρόληψης (π.χ. δράσεις ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης, δομημένα εκπαιδευτικά υλικά / προγράμματα, βραχείες παρεμβάσεις, ομάδες), πλαισίων (π.χ. σχολείο, κοινότητα, οικογένεια, χώροι διασκέδασης, ποινική δικαιοσύνη) και ομάδων-στόχος (π.χ. νέοι, οικογένειες). Οι δράσεις πρόληψης που καλύπτονται από τις *ΕυΠρο* μπορεί να επικεντρώνονται σε νόμιμες ουσίες, όπως το αλκοόλ ή ο καπνός, ή/και παράνομες ουσίες.

Αναγνωρίζοντας την ποικιλομορφία στην πρόληψη, γίνεται διάκριση σε δύο επίπεδα, στις 'βασικές' και τις 'εξειδικευμένες' προδιαγραφές. Οι βασικές προδιαγραφές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε δράση πρόληψης, ανεξαρτήτως των ιδιαίτερων συνθηκών στις οποίες υλοποιείται, ενώ όσον αφορά τις εξειδικευμένες προδιαγραφές, καθώς ενδέχεται να μην είναι πάντα δυνατή η εφαρμογή τους, οι χρήστες των *ΕυΠρο* είναι αυτοί που θα κρίνουν τη συνάφεια, τη χρησιμότητα και τη σκοπιμότητα της χρήσης τους στην εκάστοτε δράση πρόληψης. Χάριν απλούστευσης, ο παρών Οδηγός αναφέρεται μόνο στις βασικές προδιαγραφές.

Παρότι οι *ΕυΠρο* δίνουν έμφαση στις παρεμβάσεις, μπορούν να βοηθήσουν τους επαγγελματίες να αντιληφθούν τους τρόπους με τους οποίους συμβάλλουν στην πρόληψη κι οι επαγγελματίες, οι οργανώσεις, οι πολιτικές και οι στρατηγικές. Μάλιστα, η συμμόρφωση

με κάποιες προδιαγραφές δεν μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνον εάν ληφθεί υπόψη και βελτιωθεί το πρακτικό και το στρατηγικό πλαίσιο εντός του οποίου υλοποιούνται οι παρεμβάσεις. Για παράδειγμα, οι προτεραιότητες και οι στρατηγικές που καθορίζονται από τους φορείς που χαράσσουν πολιτική και τους φορείς που χρηματοδοτούν οφείλουν να προάγουν την ορθή πρακτική στην πρόληψη.

Σύμφωνα με τις διαβουλεύσεις που έγιναν κατά την ανάπτυξη τους, οι *ΕυΠρο* δεν ενδείκνυνται για ορισμένους σκοπούς. Η εφαρμογή των *ΕυΠρο* δεν μπορεί να αντικαταστήσει την αξιολόγηση της διαδικασίας ή την αξιολόγηση του αποτελέσματος μιας παρέμβασης. Οι *ΕυΠρο* μπορούν μεν να συμβάλουν στην επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων στην αξιολόγηση, πλην όμως δεν παύει να είναι απαραίτητη η αξιολόγηση για να κατανοήσουμε κατά πόσον και με ποιον τρόπο έδρασε η παρέμβαση.

Ο παρών *Συνοπτικός Οδηγός* απευθύνεται σε:

- επαγγελματίες που δεν είναι ακόμη εξοικειωμένοι με την έννοια των προδιαγραφών στον τομέα της πρόληψης και επιθυμούν να διευρύνουν τις γνώσεις τους για το θέμα αυτό
- επαγγελματίες που επιθυμούν να κάνουν ένα πρώτο βήμα προς τον αναστοχασμό με τη βοήθεια προδιαγραφών.

Όσον αφορά άλλες επαγγελματικές ομάδες, οι αρμόδιοι για τη χάραξη πολιτικής και οι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό στρατηγικών και παρεμβάσεων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, όπως επίσης και οι υπεύθυνοι υπηρεσιών, θα βρουν τον *Συνοπτικό Οδηγό* εξαιρετικά χρήσιμο.

Ο *Συνοπτικός Οδηγός* δεν υποκαθιστά το *Εγχειρίδιο*, αποτελεί μια σύνοψη του περιεχομένου του *Εγχειριδίου* και παροτρύνει τους επαγγελματίες να αρχίσουν να αξιοποιούν τις *ΕυΠρο* για αναστοχασμό. Υπάρχουν πολλές σημαντικές διαφορές ανάμεσα στο *Εγχειρίδιο* και τον *Συνοπτικό Οδηγό*. Η σημαντικότερη εξ αυτών είναι ότι στο *Εγχειρίδιο* παρατίθενται μία προς μία οι πλήρεις προδιαγραφές και γίνεται διάκριση μεταξύ βασικών και εξειδικευμένων προδιαγραφών. Ο *Συνοπτικός Οδηγός* δεν περιέχει τις πλήρεις προδιαγραφές, παρουσιάζει απλώς μια σύνοψη των βασικών προδιαγραφών. Επιπλέον, το *Εγχειρίδιο* περιέχει λεπτομερή εισαγωγή, πρόσθετες πληροφορίες για τον τρόπο χρήσης του, εκτενές γλωσσάρι. Όλα αυτά τα στοιχεία είναι απαραίτητα για να γίνει πλήρως κατανοητό το πλαίσιο, η σημασία και η χρησιμότητα των *ΕυΠρο*.

Οι χρήστες του *Συνοπτικού Οδηγού* θα πρέπει, εφόσον έχουν τη δυνατότητα, να συμβουλευονται το *Εγχειρίδιο* για να κατανοήσουν καλύτερα τις *ΕυΠρο*, καθώς και τις εργαλειοθήκες που έχουν δημιουργηθεί για την περαιτέρω αξιοποίηση τους (www.ektepn.gr, www.emcdda.europa.eu).

Στον *Οδηγό*, για κάθε στάδιο του κύκλου της πρόληψης παρουσιάζεται μια σύντομη εισαγωγή, οι άξονες του κάθε σταδίου και οι βασικές προδιαγραφές. Οι *ΕυΠρο* παρουσιάζονται συνοπτικά σε έναν πίνακα, όπου διευκολύνεται η εκτίμηση μιας παρέμβασης σύμφωνα με τις βασικές προδιαγραφές, ενώ επίσης περιλαμβάνεται και ειδικός χώρος όπου ο χρήστης μπορεί να καταγράψει τις σκέψεις του όσον αφορά τη σχέση της δουλειάς του με κάθε προδιαγραφή. Έτσι, σε κάθε στάδιο υπάρχει ένας πίνακας με πέντε στήλες: στην πρώτη

στήλη παρουσιάζονται συνοπτικά οι βασικές προδιαγραφές, στη δεύτερη στήλη δίνεται η δυνατότητα να γίνει εκτίμηση όσον αφορά το βαθμό στον οποίο πληρούνται επί του παρόντος οι προδιαγραφές, στη τρίτη στήλη υπάρχει η επιλογή «Δεν αφορά», στη συνέχεια δίνεται χώρος για σημειώσεις για την τρέχουσα κατάσταση και χώρος για να καταγραφούν οι αναγκαίες μελλοντικές ενέργειες. Στο τέλος του *Οδηγού*, προτείνεται στον αναγνώστη σε μια μονοσέλιδη σύνοψη να καταγράψει τα κυριότερα ευρήματα και τις κυριότερες ενέργειες που προέκυψαν από τη συμπλήρωση των εντύπων με τους πίνακες.

Οι ΕυΠρο και οι πίνακες εκτίμησης

Οδηγίες σχετικά με τον πίνακα εκτίμησης με τις ΕυΠρο

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ Ικανοποιείται	Ικανοποιείται ΜΕΡΙΚΩΣ	Ικανοποιείται ΠΛΗΡΩΣ	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
Η στήλη αυτή περιλαμβάνει λίστα με τους βασικούς άξονες (components) και εκθέτει <u>συνοπτικά</u> τις <u>βασικές</u> προδιαγραφές που περιλαμβάνονται σε κάθε άξονα. Κατά την εξέταση κάθε άξονα, ο/η χρήστης θα πρέπει να ανατρέχει στην πλήρη έκδοση των προδιαγραφών, για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις συναφείς βασικές και εξειδικευμένες προδιαγραφές. Αυτό θα τον/την διευκολύνει να κρίνει και να προσδιορίσει τη επιλογή του/της.	Η στήλη αυτή δίνει στο/στη χρήστη τη δυνατότητα να εκτιμήσει τη δουλειά του/της (π.χ. επαγγελματική ανάπτυξη, σχεδιασμός, οργάνωση κτλ.) ως προς τις προδιαγραφές, σημειώνοντας “δεν ικανοποιείται”, “ικανοποιείται μερικώς” ή “ικανοποιείται πλήρως”. Τοποθετώντας τη δουλειά τους στη συγκεκριμένη κλίμακα, οι επαγγελματίες εντοπίζουν πιο εύκολα τα πεδία που επιδέχονται βελτίωση και παρακολουθούν διαχρονικά την πρόοδο. Κατά κανόνα, η επιλογή “δεν ικανοποιείται” θα πρέπει να σημειώνεται όταν δεν πληρείται καμία ή πληρούνται ελάχιστες προδιαγραφές, η επιλογή “ικανοποιείται μερικώς” θα πρέπει να σημειώνεται όταν πληρούνται όλες ή οι περισσότερες βασικές προδιαγραφές και η επιλογή “ικανοποιείται πλήρως” θα πρέπει να σημειώνεται όταν πληρούνται όλες οι βασικές <u>και</u> όλες ή οι περισσότερες εξειδικευμένες προδιαγραφές, παρότι αυτό είναι συνάρτηση και των ιδιαίτερων περιστάσεων παρέμβασης ή του φορέα.	Η επιλογή “δεν αφορά” θα πρέπει να σημειώνεται μόνον εφόσον απαιτείται και κατόπιν διεξοδικής εκτίμησης της συνάφειας των προδιαγραφών. Η επιλογή αυτή θα πρέπει να σημειώνεται με φειδώ, και αφού εξεταστεί ενδελεχώς η περίπτωση όπου οι προδιαγραφές έχουν όντως εφαρμογή, απλώς δεν είναι εφικτή η ικανοποίησή τους επί του παρόντος. Όταν σημειώνετε την επιλογή “δεν αφορά”, παραθέστε ένα σύντομο σχόλιο στη στήλη “Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση”, διευκρινίζοντας τους λόγους για τους οποίους θεωρείτε ότι ο συγκεκριμένος άξονας με τις συγκεκριμένες προδιαγραφές δεν έχουν (επί του παρόντος) εφαρμογή.	Η στήλη αυτή δίνει στο χρήστη τη δυνατότητα να σχολιάσει τη βαθμολογία του, να αναφέρει τις προδιαγραφές προς τις οποίες έχει ήδη επιτευχθεί ικανοποίηση και να παραθέσει στοιχεία για να τεκμηριώσει τη βαθμολογία του (με παραπομπή σε απτά στοιχεία, ει δυνατόν). Του παρέχει επίσης την ευκαιρία να αναδείξει τα έως σήμερα επιτεύγματά του.	Ο χρήστης μπορεί να αξιοποιήσει το χώρο αυτό για να επισημάνει αδυναμίες και πεδία τα οποία επιδέχονται βελτίωση (π.χ. τις προδιαγραφές προς τις οποίες δεν έχει επιτευχθεί προς το παρόν ικανοποίηση και γιατί).		

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να ανατρέξετε στον πλήρη κατάλογο των βασικών και εξειδικευμένων προδιαγραφών στο *Εγχειρίδιο ΕυΠρο*.

Οριζόντια ζητήματα

Υπάρχουν αρκετά ζητήματα τα οποία ανακύπτουν και δεν αφορούν ένα μεμονωμένο στάδιο, αλλά ολόκληρο τον κύκλο της πρόληψης. Στις ΕυΠρο, τέτοια ζητήματα έχουν ομαδοποιηθεί σε τέσσερις άξονες και έχουν τοποθετηθεί στο μέσον του κύκλου, δεδομένου ότι θα πρέπει να συνεκτιμώνται σε κάθε στάδιο.

A: Βιωσιμότητα και χρηματοδότηση

Η υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης θα πρέπει να γίνεται αντιληπτή ως αναπόσπαστο τμήμα ενός ευρύτερου πλαισίου δράσεων για την πρόληψη. Στο μέτρο του εφικτού, θα πρέπει να διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων πρόληψης. Σε ιδανικές συνθήκες, οι παρεμβάσεις θα πρέπει να μπορούν να συνεχιστούν και μετά την αρχική τους υλοποίηση ή/και μετά τη διακοπή της εξωτερικής χρηματοδότησης. Η βιωσιμότητα, πάντως, δεν εξαρτάται μόνο από τη συνεχιζόμενη διαθεσιμότητα χρηματοδότησης, αλλά και από τη διαρκή προσήλωση του προσωπικού και των άλλων εμπλεκόμενων μερών στην ίδια την παρέμβαση και ευρύτερα στην πρόληψη. Στο συγκεκριμένο άξονα οι ΕυΠρο περιγράφουν πως μπορεί να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των παρεμβάσεων όταν αυτά «δένουν καλά» με τα υπάρχοντα συστήματα και όταν αναπτύσσονται στρατηγικές για την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων, κυρίως χρηματοδοτικών πόρων.

B: Επικοινωνία και συμμετοχή των αρμόδιων φορέων/προσώπων

Τα αρμόδια μέρη είναι τα άτομα, οι ομάδες και οι οργανισμοί/φορείς που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και εμπλέκονται στις δράσεις και τα αποτελέσματα της παρέμβασης ή/και τους αφορά άμεσα ή έμμεσα, π.χ. ομάδα-στόχος, κοινότητα, φορείς χρηματοδότησης και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης. Όπου κρίνεται αναγκαίο, τα αντίστοιχα εμπλεκόμενα μέρη θα πρέπει να ενημερώνονται και να συμμετέχουν στην παρέμβαση. Η στήριξη και η συνεργασία της ομάδας-στόχος αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε παρέμβαση και δράση. Μια μορφή συμμετοχής των εμπλεκόμενων μερών είναι, μεταξύ άλλων, και η δημιουργία δεσμών με τους τοπικούς χαράσσοντες πολιτική ή τα τοπικά μέσα ενημέρωσης, ώστε να διασφαλίζεται η υποστήριξη τους μεταγενέστερα και να ενισχύεται η προβολή της παρέμβασης. Η συμμετοχή άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στην πρόληψη είναι επίσης χρήσιμη, καθώς διασφαλίζει το συντονισμό των προσπαθειών, την ανταλλαγή εμπειριών και διδαγμάτων, αλλά και τον από κοινού σχεδιασμό και κατάρτιση προϋπολογισμού. Η επικοινωνιακή στρατηγική δίνει την ευκαιρία ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των διαφόρων ομάδων που συμμετέχουν στην παρέμβαση.

Γ: Ανάπτυξη προσωπικού

Αυτός ο άξονας αποτελείται από τρεις πυλώνες: κατάρτιση του προσωπικού, συνεχής επιμόρφωση, και επαγγελματική και συναισθηματική στήριξη. Πριν από την υλοποίηση της παρέμβασης πρέπει να γίνεται εκτίμηση των αναγκών κατάρτισης του προσωπικού και να παρέχεται η αναγκαία κατάρτιση, ώστε να διασφαλίζεται η ποιοτική άρτια υλοποίηση της παρέμβασης. Παρότι οι ΕυΠρο δεν αναφέρονται ειδικά στις επαγγελματικές δεξιότητες αυτές καθαυτές, μπορούν να διευκολύνουν την ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης, καθώς περιέχουν μια γενική περιγραφή των διαφόρων ειδών επαγγελματικών δεξιοτήτων που πρέπει να διαθέτουν τα στελέχη πρόληψης.⁶ Η συνεχής επιμόρφωση είναι ένας τρόπος υποστήριξης, ανταμοιβής και διατήρησης των εργαζομένων και, επιπλέον, διασφαλίζει την επικαιροποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων τους. Στη διάρκεια της υλοποίησης της παρέμβασης, είναι σημαντικό να δίνεται στα στελέχη πρόληψης η δυνατότητα να αναστοχάζονται για τη δουλειά τους και να βελτιώνονται.

Δ: Ηθική και δεοντολογία

Οι δράσεις για την πρόληψη μπορεί μεν να μην απαιτούν οργανική ή κλινική παρέμβαση, πλην όμως συνιστούν μια μορφή παρέμβασης στη ζωή των ανθρώπων. Επιπλέον, η πρόληψη απευθύνεται συνήθως σε νέους ανθρώπους και μάλιστα, αν μιλάμε για επικεντρωμένη και ενδεδειγμένη πρόληψη, οι νέοι αυτοί μπορεί να ανήκουν στις πλέον ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Οι επαγγελματίες δεν πρέπει να θεωρούν δεδομένο ότι οι δράσεις πρόληψης είναι εξ ορισμού δεοντολογικά ορθές και επωφελείς για τους συμμετέχοντες. Οι ΕυΠρο παραθέτουν τις γενικές αρχές της δεοντολογικά ορθής πρόληψης, με κύριους άξονες την τήρηση της νομιμότητας όσον αφορά τη συμπεριφορά των στελεχών πρόληψης, το σεβασμό των δικαιωμάτων και της αυτονομίας των συμμετεχόντων, τα πραγματικά οφέλη για τους συμμετέχοντες, την απουσία επιβλαβών συνεπειών για τους συμμετέχοντες, την παροχή αντικειμενικής πληροφόρησης, τη συγκατάθεση των συμμετεχόντων, την εθελοντική συμμετοχή, τη διασφάλιση του απορρήτου, την προσαρμογή της παρέμβασης στις ανάγκες των συμμετεχόντων, την ενεργό συμμετοχή των συμμετεχόντων ως εταίρων και, τέλος, την υγιεινή και την ασφάλεια. Πιθανόν να μην είναι πάντα δυνατόν να τηρείται το σύνολο αυτών των αρχών, ωστόσο η δεοντολογικά ορθή προσέγγιση πρέπει να είναι σαφέστατα ορατή σε κάθε στάδιο. Για το λόγο αυτό αναπτύσσονται πρωτόκολλα για την προστασία των δικαιωμάτων των συμμετεχόντων και την εκτίμηση και τον περιορισμό των πιθανών κινδύνων.

⁶ Ενδεικτικά, βλ. για το θέμα αυτό «Competencies for Canada's Substance Abuse Workforce», που έχει συνταχθεί από το Canadian Centre on Substance Abuse (CCSA) και δημοσιεύεται στη διεύθυνση <http://www.ccsa.ca/Eng/topics/Workforce-Development/Workforce-Competencies/Pages/default.aspx>

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Οριζόντια ζητήματα

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
A: Βιωσιμότητα και χρηματοδότηση Η παρέμβαση προωθεί μια μακρόπνοη αντίληψη για την πρόληψη και δεν συνιστά αποσπασματική βραχυπρόθεσμη πρωτοβουλία. Υπάρχει συνέπεια ανάμεσα στη φιλοσοφία που εντάσσεται η παρέμβαση και την προσέγγιση που εφαρμόζεται στην πράξη. Η παρέμβαση αναζητά χρηματοδότηση από διαφορετικές πηγές.	☐	☐	☐	☐		
B: Επικοινωνία και συμμετοχή αρμόδιων φορέων/προσώπων Λαμβάνεται υπόψη ο διύπηρεσιακός χαρακτήρας της πρόληψης. Προσδιορίζονται όλα τα εμπλεκόμενα μέρη που σχετίζονται με την παρέμβαση (π.χ. ομάδα-στόχος, άλλοι φορείς) και προβλέπεται η συμμετοχή τους ανάλογα με τις απαιτήσεις για την επιτυχή υλοποίηση της παρέμβασης. Προβλέπεται συνεργασία με άλλους φορείς και ιδρύματα.	☐	☐	☐	☐		
Γ: Ανάπτυξη προσωπικού Διασφαλίζεται πριν από την υλοποίηση ότι τα στελέχη διαθέτουν την απαιτούμενη επάρκεια για την επιτυχή υλοποίηση της παρέμβασης. Προβλέπεται υψηλής ποιότητας κατάρτιση, βάσει ανάλυσης αναγκών. Κατά την υλοποίηση, τα στελέχη λαμβάνουν υποστήριξη στο έργο τους.	☐	☐	☐	☐		
Δ: Ηθική και δεοντολογία Περιλαμβάνεται κώδικας δεοντολογίας. Προστατεύονται τα δικαιώματα των συμμετεχόντων. Η παρέμβαση αποφέρει σαφή οφέλη στους συμμετέχοντες και δεν προξενεί κανενός είδους βλάβη. Είναι σαφές ότι τα προσωπικά δεδομένα των συμμετεχόντων παραμένουν απόρρητα. Περιλαμβάνονται μέτρα για την προστασία της σωματικής ακεραιότητας των συμμετεχόντων και του προσωπικού.	☐	☐	☐	☐		

Στάδιο 1: Εκτίμηση αναγκών

Πριν από τον αναλυτικό σχεδιασμό της παρέμβασης, είναι σημαντικό να έχει προηγηθεί διερεύνηση της φύσης και της έκτασης των αναγκών, καθώς και των πιθανών αιτιών ή παραγόντων που συντελούν στις εν λόγω ανάγκες. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται αφενός μεν ότι η παρέμβαση είναι αναγκαία και αφετέρου ότι καλύπτει τις σωστές ανάγκες και ομάδες του πληθυσμού. Γίνεται διάκριση τεσσάρων ειδών αναγκών: ανάγκες σε επίπεδο πολιτικής, (γενικές) ανάγκες της κοινότητας, ανάγκες που προκύπτουν λόγω έλλειψης υπηρεσιών πρόληψης και (ειδικές) ανάγκες της ομάδας-στόχος.

1.1 Γνώση της πολιτικής και της νομοθεσίας

Όλες οι δράσεις πρόληψης θα πρέπει να συνάδουν με τη σχετική πολιτική και νομοθεσία. Η ομάδα οφείλει να έχει γνώση της σχετικής με την παρέμβαση (τοπικής, περιφερειακής, εθνικής και/ή διεθνούς) πολιτικής και νομοθεσίας. Ακόμη και οι παρεμβάσεις που ασχολούνται με ανάγκες οι οποίες δεν εντάσσονται στις τρέχουσες πολιτικές προτεραιότητες θα πρέπει να στηρίζουν τις ευρύτερες προτεραιότητες στον τομέα της πρόληψης, όπως αυτές καθορίζονται με τις εθνικές ή διεθνείς στρατηγικές. Σε κάποιες περιπτώσεις θα πρέπει να συνεκτιμώνται και άλλες κατευθυντήριες οδηγίες, όπως προδιαγραφές και κατευθυντήριες γραμμές.

1.2 Εκτίμηση της χρήσης ουσιών και των αναγκών της κοινότητας

Σύμφωνα με το δεύτερο άξονα του σταδίου αυτού, απαιτείται να γίνει εκτίμηση της επικρατούσας κατάστασης όσον αφορά τη χρήση ουσιών στο γενικό πληθυσμό (ή σε συγκεκριμένες υποομάδες του πληθυσμού) ή σχετικά με την υπό μελέτη (εξαρτητική) συμπεριφορά / θέμα. Κατά τον σχεδιασμό παρεμβάσεων πρόληψης δεν αρκεί να βασιζόμαστε σε παραδοχές ή σε ιδεολογικές κατασκευές. Αντίθετα, απαραίτητη προϋπόθεση για μια παρέμβαση είναι η εμπειρική εκτίμηση των αναγκών της ομάδας-στόχος. Η εκτίμηση μπορεί να γίνει με ποσοτικές και/ή ποιοτικές μεθόδους. Θα πρέπει επίσης να αξιοποιεί τα υπάρχοντα (επιδημιολογικά) δεδομένα, εφόσον υπάρχουν και είναι υψηλής ποιότητας. Θα πρέπει επίσης να γίνεται εκτίμηση και άλλων συναφών ζητημάτων, όπως η φτώχεια και οι ανισότητες, προκειμένου να ερμηνευθεί η σχέση μεταξύ χρήσης ουσιών ή της υπό μελέτη (εξαρτητικής) συμπεριφοράς / θέματος και λοιπών αναγκών. Πολλές και διάφορες δράσεις εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος δεν αποκλείεται να βασίζονται σε μία και μόνη εκτίμηση αναγκών, αρκεί να διασφαλίζεται ότι τα δεδομένα εξακολουθούν να ισχύουν. Φορείς με αρμοδιότητες συντονισμού μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο όσον αφορά την τήρηση αυτών των προδιαγραφών.

1.3 Περιγραφή των αναγκών — Αιτιολόγηση της παρέμβασης

Τα ευρήματα της εκτίμησης των αναγκών της κοινότητας τεκμηριώνονται και ερμηνεύονται εντός του κατάλληλου πλαισίου προκειμένου να τεκμηριωθεί η αναγκαιότητα της

παρέμβασης. Η αιτιολόγηση θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις απόψεις της κοινότητας, ώστε να διασφαλίζεται ότι η παρέμβαση την αφορά και είναι σημαντική για αυτή η υλοποίησή της. Η έμφαση στις «ανάγκες» και όχι στα «προβλήματα» διευκολύνει τη συμμετοχή εμπλεκομένων μερών τα οποία διαφορετικά ίσως ένωσαν ότι στιγματίζονται. Στον άξονα αυτό γίνεται επίσης ανάλυση των υφιστάμενων παρεμβάσεων / πρωτοβουλιών στον τομέα της πρόληψης, ώστε να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο η παρέμβαση θα λειτουργήσει συμπληρωματικά προς την παρούσα δομή των παρεχόμενων υπηρεσιών.

1.4 Κατανόηση της ομάδας-στόχος

Στη συνέχεια, η εκτίμηση αναγκών εμπλουτίζεται με τη συγκέντρωση αναλυτικών στοιχείων για την ομάδα-στόχος, π.χ. πληροφορίες σχετικά με τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες, καθώς και σχετικά με την κουλτούρα και την καθημερινή ζωή. Η καλή γνώση της ομάδας-στόχος και της πραγματικότητας την οποία εκείνη βιώνει, αποτελεί προϋπόθεση για μια αποτελεσματική, οικονομικά αποδοτική και δεοντολογικά ορθή παρέμβαση πρόληψης. Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να χρειαστεί να μελετηθεί και η ενδιάμεση ομάδα-στόχος που δεν διατρέχει ιδιαίτερο κίνδυνο αλλά θα συμμετάσχει στην παρέμβαση (π.χ. γονείς, εκπαιδευτικοί), πέρα από την τελική ομάδα-στόχος (π.χ. νέοι που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου).

Το στάδιο αυτό διεξάγεται είτε ταυτόχρονα με το στάδιο 2: Εκτίμηση των πόρων, είτε κατόπιν αυτού.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 1 – Εκτίμηση αναγκών

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ Ικανοποιείται Ικανοποιείται ΜΕΡΙΚΩΣ Ικανοποιείται ΠΛΗΡΩΣ Δεν αφορά				Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
	ΔΕΝ	Ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ	Ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ	
1.1 Γνώση της πολιτικής και της νομοθεσίας για τα ναρκωτικά Οι γνώσεις σχετικά με την πολιτική και τη νομοθεσία για τα ναρκωτικά είναι επαρκείς για την υλοποίηση της παρέμβασης. Η παρέμβαση στηρίζει τις προτεραιότητες και τους στόχους των τοπικών, περιφερειακών, εθνικών και/ή διεθνών στρατηγικών, πολιτικών και προτεραιοτήτων.	☐	☐	☐	☐		
1.2 Εκτίμηση της χρήσης ουσιών και των αναγκών της κοινότητας Γίνεται εκτίμηση των αναγκών της κοινότητας (ή του πλαισίου στο οποίο θα υλοποιηθεί η παρέμβαση). Συγκεντρώνονται αναλυτικά στοιχεία για τη χρήση ουσιών από διάφορες πηγές. Αξιοποιούνται στο μέτρο του εφικτού τα υπάρχοντα επιδημιολογικά στοιχεία και τηρούνται αρχές της δεοντολογίας της έρευνας.	☐	☐	☐	☐		
1.3 Περιγραφή των αναγκών – Αιτιολόγηση της παρέμβασης Αιτιολογείται η ανάγκη παρέμβασης. Περιγράφονται οι κύριες ανάγκες βάσει της εκτίμησης αναγκών, καθώς και η πιθανή μελλοντική εξέλιξη της κατάστασης εάν δεν γίνει παρέμβαση. Προσδιορίζονται τυχόν κενά στις παρεχόμενες υπηρεσίες.	☐	☐	☐	☐		
1.4 Κατανόηση της ομάδας-στόχος Η πιθανή ομάδα-στόχος επιλέγεται σύμφωνα με την εκτίμηση αναγκών. Στην εκτίμηση αναγκών λαμβάνεται υπόψη η κουλτούρα της ομάδας-στόχος και οι αντιλήψεις της σχετικά με τις ουσίες.	☐	☐	☐	☐		

Στάδιο 2: Εκτίμηση πόρων

Η παρέμβαση δεν καθορίζεται μόνον από τις ανάγκες της κοινότητας και της ομάδας-στόχος, αλλά και από τους διαθέσιμους πόρους. Η εκτίμηση αναγκών (βλ. Στάδιο 1: Εκτίμηση αναγκών) μάς δείχνει τους στόχους που θα πρέπει να επιδιώκει να πετύχει η παρέμβαση, ενώ η εκτίμηση πόρων μας παρέχει σημαντικές πληροφορίες για το κατά πόσον και με ποιους τρόπους μπορούν να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί. Απαιτείται, επομένως, να γίνεται εκτίμηση πόρων για να αντιληφθούμε σε ρεαλιστική βάση ποιος μπορεί να είναι ο επιθυμητός τύπος παρέμβασης και ποια η πιθανή εμβέλειά της.

2.1 Εκτίμηση πόρων της ομάδας-στόχος και της κοινότητας

Μια παρέμβαση δεν μπορεί να είναι πετυχημένη παρά μόνον εάν η ομάδα-στόχος, η κοινότητα και τα λοιπά εμπλεκόμενα μέρη είναι «έτοιμα» για συμμετοχή, με άλλα λόγια αν είναι σε θέση και επιθυμούν να συμμετάσχουν ή να στηρίξουν την υλοποίησή της. Δεν αποκλείεται, επίσης, να διαθέτουν πόρους οι οποίοι μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της παρέμβασης (π.χ. δίκτυα, δεξιότητες). Οι προδιαγραφές του συγκεκριμένου άξονα αφορούν την απαίτηση να εκτιμώνται και να λαμβάνονται υπόψη οι πιθανές πηγές εναντίωσης στην παρέμβαση, οι πιθανές πηγές υποστήριξής της, καθώς και οι διαθέσιμοι πόροι των αντίστοιχων εμπλεκόμενων μερών.

2.2 Εκτίμηση ιδίων πόρων

Είναι σημαντικό να γίνεται ανάλυση των πόρων και των δυνατοτήτων του ίδιου του φορέα, αφού η υλοποίηση της παρέμβασης δεν θα είναι εφικτή παρά μόνον εάν συνάδει με τους διαθέσιμους ανθρώπινους, οικονομικούς και λοιπούς πόρους. Το βήμα αυτό προηγείται της διαμόρφωσης της παρέμβασης, ώστε να γίνει κατανοητό τι είδους παρεμβάσεις είναι εφικτό να υλοποιηθούν. Η εκτίμηση αυτή θα δώσει πληροφορίες που θα αξιοποιηθούν στο στάδιο του προγραμματισμού, επομένως δεν είναι ανάγκη να είναι «επίσημη» ή να διεξάγεται από εξωτερικό φορέα. Θα μπορούσε, για παράδειγμα, να πρόκειται για μια άτυπη συζήτηση μεταξύ των στελεχών πρόληψης του φορέα, με σκοπό να εντοπιστούν οι δυνατότητες και οι ελλείψεις από άποψη πόρων.

Το στάδιο αυτό διεξάγεται είτε ταυτόχρονα με το Στάδιο 1: Εκτίμηση αναγκών, είτε στην αρχή της παρέμβασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 2 – Εκτίμηση πόρων

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	Εκτίμηση πόρων				Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά		
2.1 Εκτίμηση των πόρων της ομάδας-στόχος και της κοινότητας Λαμβάνονται υπόψη πιθανές πηγές αντίδρασης στην παρέμβαση, πηγές υποστήριξής της, καθώς και τρόποι να αυξηθούν τα επίπεδα υποστήριξης. Εκτιμάται η δυνατότητα της ομάδας-στόχος και των άλλων εμπλεκόμενων μερών να συμμετάσχουν στην παρέμβαση.	☐	☐	☐	☐		
2.2 Εκτίμηση ιδίων πόρων Γίνεται εκτίμηση των ιδίων πόρων και δυνατοτήτων (π.χ. ανθρώπινο δυναμικό, τεχνολογικοί και οικονομικοί πόροι). Στην εκτίμηση λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο η υφιστάμενη διαθεσιμότητα πόρων για την παρέμβαση, αλλά και η πιθανή μελλοντική τους διαθεσιμότητα.	☐	☐	☐	☐		

Στάδιο 3: Διαμόρφωση της παρέμβασης

Στο στάδιο αυτό περιγράφονται συνοπτικά το περιεχόμενο και η δομή της παρέμβασης και τίθενται οι αναγκαίες βάσεις για τον σχεδιασμό μιας στοχευμένης, αναλυτικής και ρεαλιστικής παρέμβασης, που χαρακτηρίζεται από εσωτερική συνέπεια. Βάσει της εκτίμησης των αναγκών της κοινότητας και της ομάδας-στόχος και των διαθέσιμων πόρων, θα πρέπει να οριστούν σαφώς τα βασικά στοιχεία της παρέμβασης. Οι συγκεκριμένες προδιαγραφές αποσκοπούν στο να δώσουν το έναυσμα για μια αλλαγή κουλτούρας και τη στροφή προς μια πιο συστηματική και επιστημονικά τεκμηριωμένη προσέγγιση της πρόληψης.

3.1 Καθορισμός της ομάδας-στόχος

Ο καθορισμός και η πλήρης περιγραφή της ομάδας-στόχος διασφαλίζει ότι η παρέμβαση απευθύνεται στους σωστούς ανθρώπους. Η ομάδα-στόχος μπορεί να αποτελείται από άτομα, ομάδες, νοικοκυριά, οργανώσεις, κοινότητες, πλαίσια ή/και άλλες μονάδες, αρκεί να μπορούν να περιγραφούν και να καθοριστούν επακριβώς. Σε κάποιες παρεμβάσεις δεν αποκλείεται να πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ τελικής ομάδας-στόχος (π.χ. νέοι που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου) και ενδιάμεσης ομάδας-στόχος (π.χ. γονείς, εκπαιδευτικοί, συνομήλικοι). Η περιγραφή θα πρέπει να είναι συγκεκριμένη και αντίστοιχη προς την εμβέλεια της παρέμβασης. Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη, για παράδειγμα, είναι το κατά πόσον είναι δυνατόν να προσεγγισθεί η ομάδα-στόχος με βάση τις πραγματικές δυνατότητες της παρέμβασης.

3.2 Αξιοποίηση θεωρητικού μοντέλου

Το θεωρητικό μοντέλο είναι ένα σύνολο αλληλένδετων παραδοχών που ερμηνεύει τους τρόπους με τους οποίους και τους λόγους για τους οποίους μια παρέμβαση είναι πιθανόν να έχει αποτελέσματα στην ομάδα-στόχος. Η χρήση του κατάλληλου θεωρητικού μοντέλου για το εκάστοτε πλαίσιο αυξάνει τις πιθανότητες η παρέμβαση να επιτύχει τους στόχους της. Βοηθά επίσης στο να εντοπιστούν οι συναφείς παράγοντες που διαμεσολαβούν στις συμπεριφορές χρήσης ουσιών (π.χ. προθέσεις και πεποιθήσεις που επηρεάζουν τη χρήση ουσιών) και να καθοριστούν εφικτοί στόχοι και σκοποί. Όλες οι παρεμβάσεις θα πρέπει να βασίζονται σε άρτια θεωρητικά μοντέλα, ιδίως αν έχουν αναπτυχθεί προσφάτως.

3.3 Καθορισμός σκοπού, γενικών και ειδικών στόχων

Χωρίς σαφείς σκοπούς, γενικούς και ειδικούς στόχους, κινδυνεύουμε σοβαρά να κάνουμε πρόληψη ως αυτοσκοπό και όχι προς όφελος της ομάδας-στόχος. Οι ΕυΠρο χρησιμοποιούν μια δομή τριών επιπέδων, όπου ο ευρύτερος σκοπός, ο γενικός στόχος και οι ειδικοί στόχοι είναι αλληλένδετοι. Ο σκοπός περιγράφει την μακροπρόθεσμη κατεύθυνση της παρέμβασης, τη γενική ιδέα ή την πρόθεση. Η επίτευξή του ενδέχεται να είναι ή να μην είναι δυνατή στο πλαίσιο της συγκεκριμένης παρέμβασης, ωστόσο παρέχει τη στρατηγική κατεύθυνση των δράσεων. Ο γενικός στόχος αποτυπώνει με σαφήνεια τα αποτελέσματα της παρέμβασης για

τους συμμετέχοντες (με όρους αλλαγής συμπεριφοράς) κατά την ολοκλήρωση της παρέμβασης. Οι ειδικοί στόχοι περιγράφουν την άμεση ή ενδιάμεση αλλαγή συμπεριφοράς των συμμετεχόντων, η οποία απαιτείται για την επίτευξη του γενικού στόχου. Τέλος, οι λειτουργικοί στόχοι περιγράφουν τις δράσεις που απαιτούνται για την επίτευξη του γενικού και των επιμέρους στόχων.

Στη σελίδα 120 της αγγλικής έκδοσης του Εγχειριδίου (EMCDDA) υπάρχει ένα διάγραμμα που απεικονίζει τη σύνδεση μεταξύ σκοπού, γενικού και ειδικών στόχων και περιέχει πρόσθετες πληροφορίες για τη διαφορά μεταξύ ειδικών στόχων (που εστιάζουν στην αλλαγή συμπεριφοράς) και λειτουργικών στόχων (που εστιάζουν σε δραστηριότητες).

3.4 Καθορισμός του πλαισίου υλοποίησης

Το πλαίσιο είναι το κοινωνικό και/ή φυσικό περιβάλλον εντός του οποίου γίνεται η παρέμβαση, όπως η οικογένεια, το σχολείο, ο χώρος εργασίας, ο νυχτερινός χώρος διασκέδασης, η κοινότητα ή η κοινωνία. Από την εκτίμηση αναγκών δεν αποκλείεται να προκύψει ότι θα πρέπει να γίνει παρέμβαση σε περισσότερα του ενός πλαίσια. Παρά ταύτα, κατά τη λήψη απόφασης για το πλαίσιο πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και πρακτικά ζητήματα (π.χ. ευκολία πρόσβασης, αναγκαίες συνεργασίες). Ο σαφής καθορισμός του πλαισίου είναι ουσιώδους σημασίας, ώστε οι άλλοι να είναι σε θέση να κατανοήσουν που και πως υλοποιήθηκε η παρέμβαση.

3.5 Παραπομπές σε στοιχεία που τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητα

Κατά τον σχεδιασμό παρεμβάσεων πρόληψης, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε και να αξιοποιούμε τα ήδη υπάρχοντα επιστημονικά δεδομένα σχετικά με το τι λειτουργεί αποτελεσματικά στην πρόληψη και τι όχι. Να μελετώνται τα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία για την αποτελεσματικότητα στην πρόληψη και να αναδεικνύονται τα πορίσματα που αφορούν την παρέμβαση. Τα επιστημονικά στοιχεία πρέπει να συνδυάζονται με την εμπειρία των στελεχών πρόληψης, ώστε να σχεδιάζεται μια παρέμβαση κατάλληλη για το συγκεκριμένο πλαίσιο. Σε περίπτωση στην οποία δεν υπάρχουν τεκμήρια αποτελεσματικότητας, μπορεί να αναφέρονται αντ' αυτών οι εμπειρίες των στελεχών πρόληψης και των εμπλεκόμενων μερών. Παρά ταύτα, πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι περιορισμοί της χρήσης τους σε σύγκριση με τεκμηριωμένα ερευνητικά πορίσματα (π.χ. γενίκευση).

3.6 Καθορισμός χρονοδιαγράμματος

Το ρεαλιστικό χρονοδιάγραμμα έχει ουσιώδη σημασία για το σχεδιασμό και την υλοποίηση της παρέμβασης, ούτως ώστε τα στελέχη πρόληψης να είναι σε θέση να στοχεύσουν και να συντονίσουν τις προσπάθειές τους. Το χρονοδιάγραμμα αποτυπώνει τον προγραμματισμένο χρόνο υλοποίησης των δράσεων και τις ισχύουσες προθεσμίες. Μπορεί να επικαιροποιείται

στη διάρκεια της υλοποίησης της παρέμβασης, ώστε να αντικατοπτρίζει την πραγματική της εξέλιξη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 3 – Διαμόρφωση της παρέμβασης

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
3.1 Καθορισμός της ομάδας-στόχος Περιγράφεται η ομάδα-στόχος της παρέμβασης (μία ή περισσότερες). Γίνεται διερεύνηση σχετικά με τις δυνατότητες προσέγγισης της επιλεγείσας ομάδας-στόχος.	☐	☐	☐	☐		
3.2 Αξιοποίηση θεωρητικού μοντέλου Η παρέμβαση βασίζεται σε επιστημονικά τεκμηριωμένο θεωρητικό μοντέλο, το οποίο επιτρέπει να γίνουν κατανοητές οι ιδιαίτερες ανάγκες της ομάδας-στόχος και υποδεικνύει τρόπους με τους οποίους μπορεί να αλλάξει η συμπεριφορά της.	☐	☐	☐	☐		
3.3 Καθορισμός σκοπού, γενικών και ειδικών στόχων Είναι σαφές τι «προλαμβάνεται» (εξαρτητική συμπεριφορά / θέμα). Ο σκοπός, οι γενικοί και οι ειδικοί στόχοι είναι σαφείς, συνδέονται στη βάση ενός λογικού μοντέλου υποθέσεων και σταδίων, και λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες που εντοπίστηκαν. Ο σκοπός, οι γενικοί και οι ειδικοί στόχοι δεν αντιβαίνουν στη δεοντολογία και είναι «χρήσιμοι» για την ομάδα-στόχος. Οι ειδικοί στόχοι είναι συγκεκριμένοι και ρεαλιστικοί.	☐	☐	☐	☐		
3.4 Καθορισμός του πλαισίου υλοποίησης Περιγράφεται το πλαίσιο (ένα ή περισσότερα) που υλοποιείται η παρέμβαση. Το πλαίσιο συνάδει με το σκοπό, τους γενικούς και τους ειδικούς στόχους, καθώς και με τους διαθέσιμους πόρους, και είναι πιθανόν να επιφέρει την επιθυμητή αλλαγή. Προσδιορίζονται οι αναγκαίες συνεργασίες για την υλοποίηση της παρέμβασης στο συγκεκριμένο πλαίσιο.	☐	☐	☐	☐		

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: : ΣΤΑΔΙΟ 3 – ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
3.5 Παραπομπές σε στοιχεία που τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητα Μελετώνται σχετικές δημοσιεύσεις, ανασκοπήσεις της βιβλιογραφίας και οι βασικές εκδόσεις για τα θέματα που αφορούν την παρέμβαση. Το υλικό που έχει μελετηθεί είναι υψηλής ποιότητας και συναφές με την παρέμβαση. Τα κύρια ευρήματα των δημοσιεύσεων και των ανασκοπήσεων αξιοποιούνται για να εμπλουτίσουν την παρέμβαση.	☐	☐	☐	☐		
3.6 Καθορισμός χρονοδιαγράμματος Το χρονοδιάγραμμα της παρέμβασης είναι ρεαλιστικό και αποτυπώνεται με σαφήνεια και συνέπεια. Ο χρόνος κατά τον οποίο λαμβάνουν χώρα οι δραστηριότητες, η διάρκεια και η συχνότητά τους ενδείκνυνται για την υλοποίηση της παρέμβασης.	☐	☐	☐	☐		

Στάδιο 4: Σχεδιασμός της παρέμβασης

Το περιεχόμενο των παρεμβάσεων συνήθως καλύπτεται από κατευθυντήριες γραμμές και όχι από προδιαγραφές ποιότητας, δεδομένου ότι σχετίζεται με τις ανάγκες της ομάδας-στόχος, τους στόχους της παρέμβασης κτλ. Οι ΕυΠρο διευκολύνουν την ανάπτυξη μιας νέας παρέμβασης ή την επιλογή και προσαρμογή μιας υπάρχουσας παρέμβασης. Επίσης, προάγουν μια προσέγγιση βάσει της οποίας οι απαιτήσεις της αξιολόγησης λαμβάνονται υπόψη ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού της παρέμβασης.

4.1 Σχεδιασμός με στόχο την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα

Μετά τη γενική περιγραφή των ακρογωνιαίων λίθων της παρέμβασης, προσδιορίζονται αναλυτικά τα επιμέρους στοιχεία της. Ο σχεδιασμός επιστημονικά τεκμηριωμένων δραστηριοτήτων τις οποίες είναι πιθανότερο οι συμμετέχοντες να βιώσουν ως συναρπαστικές, ενδιαφέρουσες και ουσιαστικές γι' αυτούς είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων και του σκοπού. Ει δυνατόν, η παρέμβαση θα πρέπει να σχεδιάζεται ως μια λογική πρόοδος δραστηριοτήτων, η οποία αντικατοπτρίζει την εξέλιξη των συμμετεχόντων στην πορεία της παρέμβασης. Η μελέτη διαφόρων πηγών σχετικά με άλλες, σχετικές παρεμβάσεις που έχουν ήδη υλοποιηθεί μπορεί να βοηθήσει να αποφευχθούν δραστηριότητες που έχουν ήδη αποδειχθεί αναποτελεσματικές ή έχουν ιατρογενείς επιδράσεις.

Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) έχει δημοσιεύσει την έκδοση «International Standards on Drug Use Prevention» στην οποία περιγράφονται παρεμβάσεις και πολιτικές που έχει διαπιστωθεί ότι έχουν θετικά αποτελέσματα όσον αφορά τη χρήση ουσιών σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες. Η συγκεκριμένη έκδοση διατίθεται στη διεύθυνση:

<http://www.unodc.org/unodc/en/prevention/prevention-standards.html>

4.2 Εάν εφαρμόζετε κάποιο εκπαιδευτικό υλικό / πρόγραμμα

Πριν σχεδιάσετε ένα νέο υλικό παρέμβασης, θα πρέπει να εξετάσετε κατά πόσον μπορεί να υπάρχει ήδη κάτι αντίστοιχο, που αξιοποιείται στην πράξη είτε έχει εκδοθεί με την μορφή εκπαιδευτικού υλικού / προγράμματος είτε όχι. Κατά την επιλογή εκπαιδευτικού υλικού / προγράμματος πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράγοντες, μεταξύ άλλων το κατά πόσον ενδείκνυται για τις ιδιαίτερες συνθήκες της παρέμβασης ή (σε περίπτωση υλικού που δεν προσφέρεται δωρεάν) κατά πόσον είναι προσιτό το κόστος. Στη συνέχεια, το εκπαιδευτικό υλικό / πρόγραμμα προσαρμόζεται στις ιδιαίτερες συνθήκες της παρέμβασης. Προσαρμογή σημαίνει προσεκτικές, σκόπιμες και προγραμματισμένες αλλαγές, πριν από την εφαρμογή του, ώστε να διασφαλίζεται ότι αρμόζει στις ιδιαίτερες συνθήκες της παρέμβασης (π.χ. ανάγκες της ομάδας-στόχος) και διατηρεί ή αυξάνει την αποτελεσματικότητά της.

4.3 Καταλληλότητα / Προσαρμογή της παρέμβασης στην ομάδα-στόχος

Ανεξάρτητα από το αν σχεδιάζεται μια νέα παρέμβαση ή γίνεται προσαρμογή ενός εκπαιδευτικού υλικού / προγράμματος, η παρέμβαση οφείλει να αρμόζει στην ομάδα-στόχος, σύμφωνα με τα ευρήματα της εκτίμησης αναγκών. Εν προκειμένω, είναι απαραίτητο τα στελέχη πρόληψης να διαθέτουν πολιτισμική ευαισθησία, με άλλα λόγια να είναι πρόθυμα και ικανά να κατανοούν τη σημασία του πολιτισμικού υπόβαθρου, να εκτιμούν την πολιτισμική ποικιλομορφία, να ανταποκρίνονται ουσιαστικά σε πολιτισμικά καθορισμένες ανάγκες και να ενσωματώνουν τον παράγοντα «κουλτούρα» σε κάθε πτυχή των παρεμβάσεων πρόληψης. Εάν χρησιμοποιείται ένα υπάρχον εκπαιδευτικό υλικό / πρόγραμμα, η προσαρμογή στις ιδιαίτερες ανάγκες της ομάδας-στόχος μπορεί να γίνει στο πλαίσιο της γενικότερης διαδικασίας προσαρμογής. Πέραν αυτού, στο σχεδιασμό της παρέμβασης θα πρέπει να ενσωματωθεί και ένας βαθμός ευελιξίας, που θα επιτρέπει στα στελέχη πρόληψης να προβαίνουν σε προσαρμογές στη διάρκεια της υλοποίησης της παρέμβασης χωρίς να υποχρεούνται να αποκλίνουν από το αρχικό σχέδιο.

4.4 Σχεδιασμός της αξιολόγησης

Στο στάδιο αυτό θα πρέπει επίσης να σχεδιαστεί η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της διαδικασίας και του αποτελέσματος. Η αξιολόγηση του αποτελέσματος είναι ένας τρόπος να αποτιμήσουμε κατά πόσον επιτεύχθηκαν οι στόχοι, ενώ η αξιολόγηση της διαδικασίας είναι ένας τρόπος να αντιληφθούμε πως αυτοί επιτεύχθηκαν ή, ενίοτε, πως δεν επιτεύχθηκαν. Η ομάδα αξιολόγησης είναι αυτή που θα λάβει την απόφαση για το καταλληλότερο είδος αξιολόγησης της παρέμβασης και θα ορίσει δείκτες αξιολόγησης σύμφωνα με τους στόχους και τους σκοπούς. Πρέπει να διευκρινίζεται τι είδους δεδομένα θα συγκεντρώνονται και πως (π.χ. καθορισμός του χρονοδιαγράμματος και των εργαλείων συλλογής δεδομένων). Εφόσον προγραμματίζεται αξιολόγηση του αποτελέσματος, θα πρέπει να διευκρινίζεται ο σχεδιασμός της έρευνας. Η συνεκτίμηση της αξιολόγησης στο παρόν στάδιο διασφαλίζει ότι τα απαιτούμενα δεδομένα για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση θα είναι διαθέσιμα σε ικανοποιητική μορφή, όταν χρειαστούν.

Στο Εγχειρίδιο παρέχονται πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την αξιολόγηση της διαδικασίας και την αξιολόγηση του αποτελέσματος, τη συλλογή δεδομένων και την ανάπτυξη δεικτών αξιολόγησης, με βάση τους καθορισμένους στόχους. (βλ. επίσης Στάδιο 7: Αξιολόγηση).

Το στάδιο αυτό μπορεί να διεξαχθεί ταυτόχρονα με το Στάδιο 5: Διαχείριση και κινητοποίηση πόρων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 4 – Σχεδιασμός της παρέμβασης

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
4.1 Σχεδιασμός με στόχο την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα Η παρέμβαση ακολουθεί τις επιστημονικά τεκμηριωμένες συστάσεις ορθής πρακτικής. Παρουσιάζεται συνοπτικά η επιστημονική προσέγγιση. Η παρέμβαση αξιοποιεί τη θετική σχέση με τους συμμετέχοντες, αναγνωρίζοντας τις εμπειρίες τους και σεβόμενη τη διαφορετικότητά τους. Έχει οριστεί η διάρκεια και η ολοκλήρωση της παρέμβασης.	☐	☐	☐	☐		
4.2 Εάν εφαρμόζεται κάποιο εκπαιδευτικό υλικό / πρόγραμμα Λαμβάνονται υπόψη τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα διαθέσιμων εκπαιδευτικών υλικών / προγραμμάτων, καθώς και η ισορροπία ανάμεσα στην προσαρμογή ενός προγράμματος, την εφαρμογή με βάσει τις προδιαγραφές του σε σχέση με την εφαρμοσιμότητά του στο πλαίσιο της παρέμβασης. Κατά την επιλογή του προγράμματος, εκτιμάται κατά πόσον το πρόγραμμα ταιριάζει στις τοπικές συνθήκες και ανάγκες. Όπου απαιτείται, γίνεται προσεκτική προσαρμογή του προγράμματος που έχει επιλεγεί, οι δε αλλαγές δηλώνονται ρητά. Αναφέρεται η έκδοση του προγράμματος, καθώς και ονομαστικά οι συγγραφείς του.	☐	☐	☐	☐		
4.3 Καταλληλότητα / Προσαρμογή της παρέμβασης στην ομάδα-στόχος Το πρόγραμμα ενδείκνυται για τις ιδιαίτερες συνθήκες στις οποίες θα υλοποιηθεί (π.χ. χαρακτηριστικά της ομάδας-στόχος) ή, εάν απαιτείται, προσαρμόζεται σε αυτές. Τα στοιχεία που ενδέχεται να χρειαστεί να προσαρμοστούν είναι, μεταξύ άλλων, η γλώσσα, οι δραστηριότητες, τα μηνύματα, το χρονοδιάγραμμα, ο αριθμός των	☐	☐	☐	☐		

συμμετεχόντων.				
----------------	--	--	--	--

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 4 – Σχεδιασμός της παρέμβασης

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ Ικανοποιείται	Ικανοποιείται ΜΕΡΙΚΩΣ	Ικανοποιείται ΠΛΗΡΩΣ	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
4.4 Σχεδιασμός της αξιολόγησης Η αξιολόγηση θεωρείται αναπόσπαστο και σημαντικό στοιχείο, το οποίο διασφαλίζει την ποιότητα της παρέμβασης. Καθορίζεται το καταλληλότερο είδος αξιολόγησης και σχεδιάζεται εφικτή και αξιοποιήσιμη αξιολόγηση. Ορίζονται οι συναφείς δείκτες αξιολόγησης και περιγράφεται η μεθοδολογία και η διαδικασία συλλογής δεδομένων.	☐	☐	☐	☐		

Στάδιο 5: Διαχείριση και κινητοποίηση πόρων

Μια παρέμβαση απαιτεί άρτια διαχείριση και λεπτομερή προγραμματισμό, ώστε να γίνει εφικτή η υλοποίησή της. Παράλληλα με τον σχεδιασμό της παρέμβασης, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και οι διαχειριστικές, οργανωτικές και πρακτικές πτυχές. Για να ξεκινήσει η υλοποίηση, απαιτείται κινητοποίηση των διαθέσιμων πόρων ή/και πρόσβαση σε νέους πόρους, ανάλογα με τις ανάγκες. Υπάρχουν εγχειρίδια με θέμα τη διαχείριση έργων, τα οποία παρέχουν αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με τον σχεδιασμό και τη διαχείριση έργων. Παρά ταύτα, παράλληλα με το «Στάδιο 3: Διαμόρφωση της παρέμβασης», οι συγκεκριμένες προδιαγραφές αναδεικνύουν κάποια βασικά θέματα που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

5.1 Προγραμματισμός — Το πλάνο του έργου

Ο συστηματικός προγραμματισμός και η συστηματική υλοποίηση διασφαλίζονται με μια συγκεκριμένη διαδικασία. Στο γραπτό πλάνο του έργου αποτυπώνεται το σύνολο των εργασιών και των διαδικασιών που απαιτούνται για την επιτυχή υλοποίηση της παρέμβασης. Το πλάνο του έργου καθοδηγεί την υλοποίηση, προσφέροντας ένα κοινό πλαίσιο εντός του οποίου εργάζονται όλα τα στελέχη πρόληψης. Σε μεταγενέστερα στάδια μπορούν να ανατρέχουν στο πλάνο του έργου για να διαπιστώνουν κατά πόσον η παρέμβαση υλοποιείται σύμφωνα με τις αρχικές προθέσεις και κατά πόσον απαιτούνται τυχόν προσαρμογές.

Στο πλάνο του έργου θα πρέπει επίσης να αποτυπώνονται και να συνδέονται μεταξύ τους τα κύρια στοιχεία της παρέμβασης, όπως οι ανάγκες της ομάδας-στόχος, ο σκοπός και οι στόχοι, το θεωρητικό μοντέλο, οι δείκτες αξιολόγησης, οι δραστηριότητες και τα αποτελέσματα. Αυτό μπορεί να γίνει με τη χρήση ενός λογικού μοντέλου υποθέσεων και σταδίων. Το εγχειρίδιο *PERK* (Prevention and Evaluation Resources Kit) που δημοσιεύθηκε από το EMCDDA, καθώς και η ελληνική προσαρμογή του (*Εγχειρίδιο για την Πρόληψη της Ουσιοεξάρτησης: Κατευθυντήριες Γραμμές και Σχεδιασμός Παρεμβάσεων*, ΕΚΤΕΠΝ 2011) περιέχουν πλήθος παραδειγμάτων για τη δημιουργία και τη χρήση λογικών μοντέλων υποθέσεων και σταδίων.

5.2 Σχεδιασμός των οικονομικών απαιτήσεων

Οι οικονομικές απαιτήσεις (δαπάνες) και δυνατότητες (προϋπολογισμός) της παρέμβασης πρέπει να προσδιορίζονται σαφώς ώστε να αντικατοπτρίζουν τους αναγκαίους και τους διαθέσιμους πόρους. Οι δαπάνες δεν πρέπει να υπερβαίνουν τον προϋπολογισμό που διαθέτει (ή θα διαθέτει) η παρέμβαση. Εάν οι απαιτούμενοι πόροι είναι περισσότεροι από τους διαθέσιμους, στον οικονομικό προγραμματισμό θα πρέπει να διευκρινίζεται επακριβώς η πρόσθετη χρηματοδότηση που θα απαιτηθεί ή ο τρόπος με τον οποίο θα πρέπει να μεταβληθεί το πλάνο του έργου.

5.3 Συγκρότηση της ομάδας

Η ομάδα απαρτίζεται από τα άτομα που εργάζονται για την παρέμβαση (π.χ. οργάνωση υλοποίηση, αξιολόγηση). Τα στελέχη πρόληψης (συμπεριλαμβανομένων των εθελοντών) θα πρέπει να επιλέγονται με βάση τις απαιτήσεις της νομοθεσίας και τις ανάγκες της παρέμβασης. Ο καταμερισμός των ρόλων και των ευθυνών θα πρέπει να γίνεται αναλόγως, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι απαιτούμενες εργασίες έχουν ανατεθεί και εκτελούνται από τα πλέον κατάλληλα άτομα (αυτά που διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα και/ή εμπειρία). Αυτός ο άξονας θα πρέπει να εξετάζεται σε συνδυασμό με το 'Οριζόντιο Ζήτημα Γ: Ανάπτυξη του προσωπικού'.

5.4 Προσέγγιση και συμμετοχή της ομάδας-στόχος

Ο όρος «προσέγγιση» αναφέρεται στη διαδικασία με τη οποία επιλέγονται οι πιθανοί συμμετέχοντες από την ομάδα-στόχος, ενημερώνονται για την παρέμβαση, καλούνται να συμμετάσχουν και διασφαλίζεται η συμμετοχή τους στην έναρξη της παρέμβασης (π.χ. παρακολούθηση της πρώτης συνάντησης). Η προσέγγιση των συμμετεχόντων από την καθορισμένη ομάδα-στόχος θα πρέπει να γίνεται με μεθοδολογικά και δεοντολογικά ορθό τρόπο. Ο όρος «διατήρηση» αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία διασφαλίζεται η παραμονή του συνόλου των συμμετεχόντων στην παρέμβαση μέχρι την ολοκλήρωσή της ή/και μέχρι την επίτευξη των στόχων της (ανάλογα με το τι κρίνεται ως πλέον πρόσφορο). Η διατήρηση έχει ιδιαίτερη σημασία για παρεμβάσεις στις οποίες απαιτείται συμμετοχή για μεγάλο χρονικό διάστημα. Θα πρέπει να εντοπίζονται και να αίρονται τυχόν εμπόδια για τη συμμετοχή, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι συμμετέχοντες θα μπορούν να συμμετέχουν στις συναντήσεις της παρέμβασης μέχρι την ολοκλήρωσή της.

5.5 Προετοιμασία του υλικού της παρέμβασης

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το υλικό που απαιτείται για την υλοποίηση της παρέμβασης, το υλικό που θα δοθεί στους συμμετέχοντες (εφόσον χρειάζεται), τα εργαλεία για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση, ο τεχνικός εξοπλισμός, ο χώρος (π.χ. εγκαταστάσεις) κ.ά. Έτσι μπορεί να οριστικοποιηθεί και ο οικονομικός προγραμματισμός και να γίνουν οι ενέργειες με τις οποίες θα εξασφαλιστεί το αναγκαίο υλικό. Εάν χρησιμοποιείται υλικό για την παρέμβαση (π.χ. εγχειρίδια, ταινίες, ιστοσελίδες) θα πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας και κατάλληλο για την ομάδα-στόχος.

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το υλικό που απαιτείται για την υλοποίηση του προγράμματος, το, εργαλεία για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση, τεχνικός εξοπλισμός, χώρος (π.χ. εγκαταστάσεις) κ.ά. Έτσι μπορεί να οριστικοποιηθεί και ο οικονομικός προγραμματισμός και να γίνουν οι ενέργειες με τις οποίες θα εξασφαλιστεί το αναγκαίο υλικό. Εάν χρησιμοποιείται υλικό για την παρέμβαση (π.χ. εγχειρίδια, ταινίες, δικτυακοί τόποι), αυτά θα πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας και κατάλληλα για την ομάδα-στόχος.

5.6 Περιγραφή της παρέμβασης

Η γραπτή περιγραφή της παρέμβασης αποτελεί μια σαφή επισκόπηση του τι πρόκειται να γίνει. Καταρτίζεται προκειμένου τα εμπλεκόμενα μέρη (π.χ. ομάδα-στόχος, φορείς χρηματοδότησης, άλλοι ενδιαφερόμενοι επαγγελματίες) να ενημερωθούν για την παρέμβαση τόσο πριν από την έναρξή της όσο και στη διάρκεια της υλοποίησής της. Θα πρέπει να περιγράφονται αναλυτικά η παρέμβαση και οι δραστηριότητές της, αν και το επίπεδο της ανάλυσης εξαρτάται από τους πιθανούς αναγνώστες της περιγραφής. Εάν η περιγραφή χρησιμοποιείται για την προσέλκυση συμμετεχόντων, ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δίνεται στους πιθανούς κινδύνους και τα πιθανά οφέλη για τους συμμετέχοντες. Η περιγραφή της παρέμβασης διαφέρει από το πλάνο του έργου (το οποίο είναι ένα εργαλείο για εσωτερική χρήση, που καθοδηγεί την υλοποίηση της παρέμβασης) και από την τελική έκθεση (η οποία συνοψίζει την παρέμβαση μετά την ολοκλήρωσή της).

Το στάδιο αυτό μπορεί να διεξαχθεί ταυτόχρονα με το Στάδιο 4: Σχεδιασμός της παρέμβασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 5 – Διαχείριση και κινητοποίηση πόρων

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ Ικανοποιείται Ικανοποιείται ΜΕΡΙΚΩΣ Ικανοποιείται ΠΛΗΡΩΣ Δεν αφορά				Δράσεις και πεδία βελτίωσης
	ΔΕΝ	Ικανοποιείται ΜΕΡΙΚΩΣ	Ικανοποιείται ΠΛΗΡΩΣ	Δεν αφορά	
5.1 Προγραμματισμός — Το πλάνο του έργου Προβλέπεται χρόνος για συστηματικό σχεδιασμό της παρέμβασης. Τα κύρια στοιχεία και οι κύριες διαδικασίες της παρέμβασης αποτυπώνονται σε ένα γραπτό σχεδιασμό. Αναπτύσσονται σχέδια έκτακτης ανάγκης.	☐	☐	☐	☐	
5.2 Σχεδιασμός των οικονομικών απαιτήσεων Παρέχεται σαφής και ρεαλιστική εκτίμηση κόστους της παρέμβασης. Καθορίζεται ο διαθέσιμος προϋπολογισμός, ο οποίος πρέπει να είναι επαρκής για την παρέμβαση. Οι δαπάνες συνδέονται με τον διαθέσιμο προϋπολογισμό. Η οικονομική διαχείριση πληροί τις νομικές απαιτήσεις.	☐	☐	☐	☐	
5.3 Συγκρότηση της ομάδας Καθορίζεται το προσωπικό που απαιτείται για την επιτυχή υλοποίηση και θα είναι (πιθανότατα) διαθέσιμο (π.χ. ρόλοι, αριθμός στελεχών). Η σύσταση της ομάδας είναι κατάλληλη για την παρέμβαση. Καθορίζονται διαδικασίες επιλογής και διοίκησης προσωπικού.	☐	☐	☐	☐	
5.4 Προσέγγιση και συμμετοχή της ομάδας-στόχος Είναι σαφές το σκεπτικό προσέγγισης της ομάδας-στόχος, καθώς και οι τρόποι που χρησιμοποιούνται για την προσέγγισή της. Λαμβάνονται ειδικά μέτρα για τη μεγιστοποίηση του αριθμού των συμμετεχόντων, καθώς και για τη συνεχή συμμετοχή τους.	☐	☐	☐	☐	

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 5 – Διαχείριση και κινητοποίηση πόρων

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
5.5 Προετοιμασία του υλικού της παρέμβασης Προσδιορίζεται το αναγκαίο υλικό για την υλοποίηση της παρέμβασης. Το υλικό που θα αξιοποιηθεί για την υλοποίηση της παρέμβασης και το υλικό που θα δοθεί στους συμμετέχοντες είναι έγκυρο και υψηλής ποιότητας.	☐	☐	☐	☐		
5.6 Περιγραφή της παρέμβασης Υπάρχει γραπτή, σαφής περιγραφή της παρέμβασης και είναι (εν μέρει τουλάχιστον) προσπελάσιμη από τις ενδιαφερόμενες ομάδες (π.χ. συμμετέχοντες). Εκθέτει σε γενικές γραμμές τα κύρια στοιχεία της παρέμβασης, ιδίως τον πιθανό αντίκτυπό της στους συμμετέχοντες.	☐	☐	☐	☐		

Στάδιο 6: Υλοποίηση και παρακολούθηση

Στο στάδιο αυτό τίθενται σε εφαρμογή τα σχέδια που αναπτύχθηκαν στα προγενέστερα στάδια. Ιδιαίτερη σημασία στο στάδιο αυτό έχει να επιτυγχάνεται ισορροπία ανάμεσα στην πιστότητα (την τήρηση του πλάνου του έργου) και την ευελιξία (την ανταπόκριση σε νέες εξελίξεις). Οι άξονες του σταδίου αυτού περιγράφουν πως μπορεί να επιτευχθεί η ισορροπία αυτή, εξετάζοντας την ποιότητα και την πρόοδο της υλοποίησης και προβαίνοντας σε ελεγχόμενες τροποποιήσεις με στόχο τη βελτίωση της παρέμβασης.

6.1 Εάν πρόκειται για πιλοτική παρέμβαση

Σε ορισμένες περιπτώσεις, π.χ. σε περίπτωση νέας παρέμβασης ή παρέμβασης που υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο και πλέον περνά στο εθνικό, σκόπιμο είναι να προηγείται πιλοτική εφαρμογή της παρέμβασης σε μικρότερη κλίμακα. Με τον τρόπο αυτό εντοπίζονται πιθανά πρακτικά προβλήματα ή άλλες αδυναμίες που δεν είχαν διαγνωσθεί στο στάδιο του σχεδιασμού και η επίλυση των οποίων δεν αποκλείεται να έχει μεγάλο κόστος μετά την έναρξη της υλοποίησης. Η πιλοτική παρέμβαση (ή πιλοτική μελέτη) είναι μια μικρής κλίμακας δοκιμαστική εφαρμογή της παρέμβασης πριν από την πλήρη υλοποίησή της (π.χ. με μικρότερο αριθμό συμμετεχόντων). Στη διάρκεια της πιλοτικής παρέμβασης συλλέγονται δεδομένα για τη διαδικασία και (περιορισμένα) δεδομένα για τα αποτελέσματα, τα οποία χρησιμοποιούνται για τη διενέργεια μιας μικρής κλίμακας αξιολόγησης. Αξιοποιώντας τα ευρήματα της πιλοτικής παρέμβασης, οι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό της παρέμβασης προβαίνουν σε κάποιες τελευταίες, μικρού κόστους αναπροσαρμογές πριν από την καθαυτό υλοποίηση.

6.2 Υλοποίηση της παρέμβασης

Εφόσον υπάρχουν επαρκή στοιχεία που δείχνουν ότι η συγκεκριμένη παρέμβαση είναι αποτελεσματική, εφικτή και δεοντολογικά ορθή, ακολουθεί η υλοποίησή της σύμφωνα με το πλάνο του έργου. Αυτό, πάντως, δεν σημαίνει απαρέγκλιτη τήρηση του πλάνου του έργου, εφόσον διαπιστώνεται ανάγκη για τροποποιήσεις. Τεκμηριώνεται λεπτομερώς η υλοποίηση, καθώς και τυχόν απροσδόκητα συμβάντα, παρεκκλίσεις και αστοχίες. Όλα τα παραπάνω στοιχεία θα διευκολύνουν μεταγενέστερα την αξιολόγηση, τη σύνταξη της έκθεσης της παρέμβασης, καθώς και θα συμβάλλουν στην ερμηνεία κάποιων αποτελεσμάτων.

6.3 Παρακολούθηση της υλοποίησης

Στη διάρκεια της υλοποίησης της παρέμβασης, συλλέγονται και αναλύονται σε τακτά χρονικά διαστήματα δεδομένα για τα αποτελέσματα και για τη διαδικασία, π.χ. δεδομένα σχετικά με τη συνάφεια της παρέμβασης προς τους συμμετέχοντες, την πιστή τήρηση του πλάνου του έργου και την αποτελεσματικότητα. Η καθαυτό υλοποίηση και άλλων πτυχών της παρέμβασης συγκρίνεται με τα προβλεπόμενα στο πλάνο του έργου. Η τακτική ανασκόπηση της προόδου βοηθά επίσης να εντοπίσουμε εάν υπάρχει ανάγκη να τροποποιηθεί το αρχικό

σχέδιο. Η παρακολούθηση δεν διασφαλίζει απλώς την υλοποίηση με ποιοτικούς όρους, αλλά παρέχει επίσης στα στελέχη πρόληψης την ευκαιρία να βελτιώσουν τις υπηρεσίες που παρέχουν, καθώς εντοπίζουν και ανταποκρίνονται σε διαφορετικές ή πρόσθετες απαιτήσεις πριν αυτές καταλήξουν να απειλήσουν την επιτυχία της παρέμβασης.

6.4 Αναπροσαρμογή της υλοποίησης

Η υλοποίηση θα πρέπει να διατηρεί ένα βαθμό ευελιξίας, ώστε να ανταποκρίνεται σε νέα προβλήματα, σε αλλαγές προτεραιοτήτων κλπ. Εφόσον κρίνεται αναγκαίο και εφικτό, η υλοποίηση της παρέμβασης θα πρέπει να αναπροσαρμόζεται σύμφωνα με τα ευρήματα των ανασκοπήσεων στη διάρκεια της παρακολούθησης. Οι τροποποιήσεις, πάντως, θα πρέπει να είναι ελάχιστες και να δικαιολογούνται απόλυτα και, επιπλέον, να λαμβάνεται υπόψη ο πιθανός αρνητικός αντίκτυπός τους στην παρέμβαση. Επομένως, εάν γίνουν αναπροσαρμογές, αυτές θα πρέπει να τεκμηριωθούν και να εκτιμηθούν ώστε να γίνει κατανοητή η επίδρασή τους στους συμμετέχοντες και στην επιτυχία της παρέμβασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 6 – Υλοποίηση και παρακολούθηση

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
6.1 Εάν πρόκειται για πιλοτική παρέμβαση Εφόσον κρίνεται αναγκαίο, υλοποιείται πιλοτική παρέμβαση. Το ενδεχόμενο αυτό εξετάζεται όταν, π.χ., πρόκειται για νέα ή έντονα τροποποιημένη παρέμβαση ή για παρεμβάσεις που έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την ευρεία διάδοση. Τα πορίσματα της αξιολόγησης της πιλοτικής παρέμβασης αξιοποιούνται για να εμπλουτίσουν και να βελτιώσουν την καθαυτό υλοποίηση της παρέμβασης.	☐	☐	☐	☐		
6.2 Υλοποίηση της παρέμβασης Η παρέμβαση υλοποιείται σύμφωνα με το (γραπτό) σχεδιασμό. Η υλοποίηση τεκμηριώνεται επαρκώς, μεταξύ άλλων με αναλυτικά στοιχεία σχετικά με τις αστοχίες και τις αποκλίσεις από το αρχικό σχέδιο.	☐	☐	☐	☐		
6.3 Παρακολούθηση της υλοποίησης Η παρακολούθηση θεωρείται αναπόσπαστο τμήμα της φάσης υλοποίησης. Στη διάρκεια της υλοποίησης συλλέγονται δεδομένα σχετικά με τα αποτελέσματα και τις διαδικασίες και επανεξετάζονται συστηματικά. Επανεξετάζονται επίσης το σχέδιο της παρέμβασης, οι πόροι κτλ. Σκοπός της παρακολούθησης είναι να διαπιστωθεί η επιτυχία της παρέμβασης και να εντοπιστούν τυχόν αναγκαίες τροποποιήσεις.	☐	☐	☐	☐		

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 6 – Υλοποίηση και παρακολούθηση

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ Ικανοποιείται Ικανοποιείται ΜΕΡΙΚΩΣ Ικανοποιείται ΠΛΗΡΩΣ Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
6.4 Αναπροσαρμογή της υλοποίησης Παρέχεται η δυνατότητα ευελιξίας, εφόσον απαιτείται για την επιτυχή υλοποίηση. Η υλοποίηση αναπροσαρμόζεται με βάση τα ευρήματα της παρακολούθησης, ει δυνατόν. Τα προβλήματα και οι δυσχέρειες αντιμετωπίζονται με τον ενδεδειγμένο τρόπο για την παρέμβαση. Οι αναπροσαρμογές αιτιολογούνται εμπεριστατωμένα και τεκμηριώνονται οι λόγοι των αναπροσαρμογών.	☐ ☐ ☐ ☐		

Στάδιο 7: Αξιολόγηση

Με τη συμβολή της αξιολόγησης αποτιμούνται τα αποτελέσματα ή/και η διαδικασία εφαρμογής της παρέμβασης, καθώς και η υλοποίηση όλης της παρέμβασης. Επιγραμματικά, η αξιολόγηση του αποτελέσματος επικεντρώνεται στην αλλαγή της συμπεριφοράς των συμμετεχόντων (π.χ. μείωση της χρήσης ουσιών), ενώ η αξιολόγηση της διαδικασίας επικεντρώνεται στα παραγόμενα των δραστηριοτήτων (π.χ. αριθμός συναντήσεων, αριθμός συμμετεχόντων). Στο στάδιο αυτό, οι ΕυΠρο πρέπει να εξετάζονται σε σχέση με τον άξονα 4.4: Σχεδιασμός της αξιολόγησης, όπου αναφέρονται οι αναγκαίες προπαρασκευαστικές ενέργειες, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η συλλογή των σχετικών δεδομένων στη διάρκεια της υλοποίησης.

Στον άξονα 4.4: Σχεδιασμός της αξιολόγησης, το Εγχειρίδιο περιέχει μια σύντομη εισαγωγή στην αξιολόγηση της διαδικασίας και την αξιολόγηση του αποτελέσματος, όπως αυτές νοούνται στο πλαίσιο των ΕυΠρο, καθώς και παραδείγματα για το πως μπορούν να διατυπωθούν ο γενικός και οι ειδικοί στόχοι και να μεταφραστούν σε δείκτες αξιολόγησης.

Το EMCDDA έχει επίσης δημοσιεύσει τον *Οδηγό για την αξιολόγηση παρεμβάσεων για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών* (ανανεωμένη έκδοση του 2012), ο οποίος περιέχει χρήσιμα παραδείγματα για το πως σχεδιάζεται η αξιολόγηση και πως συντάσσονται οι σχετικές εκθέσεις. Ο οδηγός διατίθεται στη διεύθυνση

http://www.emcdda.europa.eu/publications/manuals/prevention_update

7.1 Αξιολόγηση του αποτελέσματος

Στο πλαίσιο της αξιολόγησης του αποτελέσματος, συλλέγονται συστηματικά και αναλύονται δεδομένα σχετικά με τα αποτελέσματα, προκειμένου να αποτιμηθεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης. Στη σχετική έκθεση αναφέρονται όλα τα αποτελέσματα, όπως αυτά ορίστηκαν στη φάση του σχεδιασμού (σύμφωνα, δηλαδή, με τους καθορισμένους δείκτες αξιολόγησης). Ανάλογα με την κλίμακα της παρέμβασης και τον σχεδιασμό της έρευνας, γίνονται στατιστικές αναλύσεις για να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης όσον αφορά την επίτευξη των στόχων που είχαν τεθεί. Ει δυνατόν, τα ευρήματα της αξιολόγησης του αποτελέσματος συνοψίζονται σε μια δήλωση σχετικά με τους λόγους στους οποίους οφείλεται η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης.

7.2 Αξιολόγηση της διαδικασίας

Η αξιολόγηση της διαδικασίας τεκμηριώνει τα όσα συνέβησαν κατά την υλοποίηση της παρέμβασης. Πέραν αυτού, αναλύει την ποιότητα και τη χρησιμότητα της παρέμβασης λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως η εμβέλεια και η κάλυψη, η αποδοχή της παρέμβασης από τους συμμετέχοντες, η πιστότητα της εφαρμογής του εκπαιδευτικού υλικού / προγράμματος (εφόσον ισχύει) και η χρήση των πόρων. Τα ευρήματα της αξιολόγησης της

διαδικασίας βοηθούν να ερμηνευθούν τα ευρήματα της αξιολόγησης του αποτελέσματος και να γίνει κατανοητό το πως μπορεί η παρέμβαση να βελτιωθεί στο μέλλον.

Τα ευρήματα της αξιολόγησης του αποτελέσματος και της αξιολόγησης της διαδικασίας πρέπει να ερμηνεύονται από κοινού για να γίνει κατανοητή σε βάθος η επιτυχία της παρέμβασης. Τα στοιχεία αυτά αξιοποιούνται στο τελευταίο 'Στάδιο 8:Διάχυση και βελτίωση'.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 7 – Αξιολόγηση

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
7.1 Αξιολόγηση του αποτελέσματος Παρέχεται το μέγεθος του δείγματος στο οποίο βασίζεται η αξιολόγηση αποτελεσμάτων και είναι κατάλληλο για την ανάλυση των δεδομένων. Διενεργείται η δέουσα ανάλυση δεδομένων, η οποία συμπεριλαμβάνει το σύνολο των συμμετεχόντων. Όλα τα ευρήματα αναφέρονται σε μετρήσιμα μεγέθη. Λαμβάνονται υπόψη πιθανές πηγές μεροληψίας και εναλλακτικές ερμηνείες των ευρημάτων. Αποτιμάται η επιτυχία της παρέμβασης.	☐	☐	☐	☐		
7.2 Αξιολόγηση της διαδικασίας Τεκμηριώνεται και επεξηγείται η υλοποίηση της παρέμβασης. Αξιολογούνται οι εξής πτυχές: συμμετοχή της ομάδας-στόχος, δραστηριότητες, υλοποίηση της παρέμβασης, αξιοποίηση οικονομικών, ανθρώπινων και υλικοτεχνικών πόρων.	☐	☐	☐	☐		

Στάδιο 8. Διάχυση και βελτίωση

Στο τελευταίο στάδιο, το κεντρικό ερώτημα αφορά το μέλλον της παρέμβασης. Θα πρέπει να συνεχιστεί η παρέμβαση και, εάν ναι, πώς; Η διάχυση πληροφοριών σχετικά με την παρέμβαση συμβάλλει στην προώθηση της συνέχισής του και, ταυτόχρονα, επιτρέπει και σε άλλους να μάθουν από την εμπειρία που αποκτήθηκε κατά την υλοποίησή της.

8.1 Καθορίζοντας τη συνέχεια

Σε ιδανικές συνθήκες, μια παρέμβαση θα πρέπει να μπορεί να συνεχιστεί και μετά την αρχική της υλοποίηση ή/και μετά τη διακοπή της εξωτερικής χρηματοδότησης. Αξιοποιώντας τα εμπειρικά δεδομένα που προέκυψαν από την παρακολούθηση και την αξιολόγηση (ανάλογα με το είδος των διαθέσιμων στοιχείων), μπορούμε να αποφασίσουμε εάν αξίζει ή όχι να συνεχιστεί η παρέμβαση. Εφόσον διαπιστωθεί ότι η παρέμβαση θα πρέπει να συνεχιστεί, προσδιορίζονται τα κατάλληλα βήματα και οι ενέργειες που θα πρέπει να γίνουν στο μέλλον.

8.2 Διάχυση

Η διάχυση πληροφοριών μπορεί να αποδειχθεί επωφελής για την παρέμβαση με πολλούς τρόπους, π.χ. εξασφαλίζοντας τη στήριξη των εμπλεκόμενων μερών για τη συνέχισή της ή βελτιώνοντας την ίδια την παρέμβαση μέσω της ανατροφοδότησης. Εμπλουτίζει επίσης τα επιστημονικά τεκμηριωμένα στοιχεία για την πρόληψη και, με τον τρόπο αυτό, συνεισφέρει στη μελλοντική πολιτική, πρακτική και έρευνα στον τομέα αυτό. Προκειμένου να δίνεται και σε άλλους φορείς η δυνατότητα να επαναλάβουν την παρέμβαση, το υλικό της παρέμβασης και άλλες συναφείς πληροφορίες (π.χ. στοιχεία κόστους) θα πρέπει να δημοσιοποιούνται με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες (λαμβάνοντας υπόψη θέματα πνευματικών δικαιωμάτων κτλ.).

8.3 Τελική έκθεση

Η τελική έκθεση είναι ένα μέσο, μεταξύ άλλων, για τη διάχυση πληροφοριών. Μπορεί να συντάσσεται για να τεκμηριωθεί η υλοποίηση, στο πλαίσιο μιας χρηματοδοτικής συμφωνίας ή απλώς και μόνο για να πληροφορήσει τους άλλους σχετικά με την παρέμβαση. Η τελική έκθεση συνήθως αποτελεί σύνοψη των εγγράφων που καταρτίστηκαν σε προγενέστερα στάδια του έργου. Περιγράφει την εμβέλεια και τις δραστηριότητες της παρέμβασης και αναφέρει τα πορίσματα της αξιολόγησης, εφόσον υπάρχουν. Δεδομένου ότι δεν απαιτείται πάντα να συνταχθεί τελική έκθεση και ότι δεν αποκλείεται να κρίνονται καταλληλότερα άλλα μέσα διάχυσης (π.χ. προφορικές παρουσιάσεις), αυτός ο άξονας σας αφορά μόνον εφόσον προβλέπεται τελική έκθεση.

Το στάδιο αυτό μπορεί να σηματοδοτεί την έναρξη ενός νέου κύκλου με στόχο τη βελτίωση και την περαιτέρω ανάπτυξη της παρέμβασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ: Στάδιο 8 – Διάχυση και βελτίωση

Βασικές προδιαγραφές (συνοπτικά)	ΔΕΝ ικανοποιείται	ΜΕΡΙΚΩΣ ικανοποιείται	ΠΛΗΡΩΣ ικανοποιείται	Δεν αφορά	Σημειώσεις για την υφιστάμενη κατάσταση	Δράσεις και πεδία βελτίωσης
8.1 Καθορίζοντας τη συνέχεια Το κατά πόσον η παρέμβαση πρέπει να συνεχιστεί διαπιστώνεται με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από την παρακολούθηση και/ή τις τελικές αξιολογήσεις. Εάν πρόκειται να συνεχιστεί, περιγράφονται συνοπτικά οι ευκαιρίες συνέχισης. Τα συμπεράσματα που αντλήθηκαν από την υλοποίηση αξιοποιούνται σε μελλοντικές δραστηριότητες.	☐	☐	☐	☐		
8.2 Διάχυση Πληροφορίες σχετικά με την παρέμβαση διαχέονται στους ενδιαφερόμενους αποδέκτες με την ενδεδειγμένη μορφή. Προκειμένου να διευκολύνεται η επανάληψη της παρέμβασης, περιλαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με τις εμπειρίες από την υλοποίηση και τα μη σκοπούμενα αποτελέσματα. Λαμβάνονται υπόψη οι νομικές πτυχές κατά τη σύνταξη της έκθεσης για την παρέμβαση (π.χ. πνευματικά δικαιώματα).	☐	☐	☐	☐		
8.3 Τελική έκθεση Στην τελική έκθεση αποτυπώνονται όλα τα κύρια στοιχεία του σχεδιασμού, της υλοποίησης και (ει δυνατόν) της αξιολόγησης της παρέμβασης με σαφή, λογικό και κατανοητό τρόπο.	☐	☐	☐	☐		

Σύνοψη και μελλοντικές ενέργειες

Σε αυτή τη σελίδα σας δίνεται η δυνατότητα να συνοψίσετε τα κύρια ευρήματα από τον εκτίμηση που κάνατε και να καταγράψετε τις σημαντικότερες ενέργειες που πρέπει να γίνουν ώστε να βελτιωθούν οι υπάρχουσες δράσεις. Είναι σημαντικό να σημειώσετε, για μελλοντική αναφορά, πότε έγινε η εκτίμηση και ποιοι συμμετείχαν (μπορεί, για παράδειγμα, να έγινε μόνο με τα στελέχη του φορέα σας ή μπορεί να συνεργαστήκατε με άλλον φορέα). Πρέπει επίσης να οριστεί η ημερομηνία της επόμενης εκτίμησης. Παρότι οι ΕυΠρο θα πρέπει να εφαρμόζονται στις δραστηριότητές μας σε καθημερινή βάση, ο αναστοχασμός και η τεκμηρίωση όσον αφορά την ικανοποίηση των ΕυΠρο γίνονται κατά κανόνα σχετικά σπάνια και εκτάκτως. Σκόπιμο είναι, πάντως, κατά διαστήματα να ελέγχετε τη δουλειά που έχετε κάνει με τις ΕυΠρο για να παρακολουθείτε την πρόοδο και να ενισχύετε τα κίνητρα για βελτίωση, εφόσον κρίνεται αναγκαίο. Τέλος, το κεντρικό ερώτημα αφορά τις μελλοντικές ενέργειες που πρέπει να γίνουν. Χρειάζονται τροποποιήσεις; Ποιες;

Σύνοψη των βασικών συμπερασμάτων κατά την εκτίμηση με τις ΕυΠρο και σκέψεις για ενέργειες που πρέπει να γίνουν

Ημερομηνία εκτίμησης:	
Συμμετείχαν (ονόματα):	
Επόμενη εκτίμηση:	

European
drug prevention
quality standards

Phase II